

De toepassing van de Conventie van Genève

in den Zuid-Afrikaanschen oorlog

EN

eenige noodzakelijke wijzigingen en aanvullingen in die Conventie ¹⁾

DOOR

Dr. D. ROMEYN.

Het is niet gemakkelijk om in enkele korte woorden samen te vatten, wat wij alles onder het begrip *oorlog* verstaan: vooral niet, wanneer de definitie moet gelden voor alle tijden en zij toepasselijk moet zijn op alle omstandigheden. Ik zal er mij dan ook niet aan wagen. Wel geloof ik te kunnen zeggen, dat één onderdeel van die korte beschrijving steeds aldus zoude luiden: dat in den oorlog de partijen trachten elkander zooveel mogelijk nadeel toe te brengen met behulp van alle hulpmiddelen, die wetenschap, industrie en menschelijk vernuft haar kunnen opleveren.

1) Ter vermindering van het telkens herhalen van de bewoordingen, waarin de onderscheidene artikelen van de *Conventie van Genève* gesteld zijn, wanneer die artikelen in de volgende bladzijden ter sprake komen, is zij zoowel in den oorspronkelijken als in den Nederlandschen tekst in Bijlage I opgenomen.

Verklaring der verkortingen:

C. v. G. Conventie van Genève.

R. K. Roode Kruis.

Ned. R. K. 1899—1901. De Vereeniging het Nederlandsche Roode Kruis in den Transvaalsch-Engelschen oorlog, 1899—1901, 's-Gravenhage, Gebr. van Langenhuijsen, 1901.

B. I. Bulletin International des Sociétés de la Croix Rouge.

1902/03. VI.

35

In de vroegste tijden, toen overwonnen landstreken geheel ontvolkt werden, toen de overwinnaar zijn verslagen tegenstander aan zijn zegekar gebonden met zich voerde, toen MOZES 1) voorschreef van de steden, die zich tegen de in Kanaän gevallen Israëlieten verdedigd hadden, de mannen te slaan met de scherpte des zwaards en de vrouwen, kinderkens, beesten en al wat ter plaatse aanwezig zijn zoude, als buit te rooven, toen kon bovenbedoeld onderdeel tevens den slotzin van de definitie vormen.

De tijden zijn sedert veranderd. De oude stelregel »Berokken uwen vijand alle mogelijke kwaad, wat gij in staat zijt hem te doen», is veranderd in de moderne formule: »Doe uwen vijand niet meer kwaad, dan het doel van den oorlog eischt», en tegenwoordig zoude het zoo even bedoelde slot moeten aangevuld worden met de zinsnede: voor zoover volken- en oorlogsrecht en oorlogsgebruiken zich niet daartegen verzetten.

Met de langzamerhand waarneembare verzachting der zeden zijn ook de oorlogsgebruiken minder ruw geworden. De Middeleeuwen zagen nog gruwelen te over plegen; die periode was evenwel ook de bloeitijd van het ridderwezen, dat er zooveel toe bijdroeg om de humaniteit zich een plaatsje te doen veroveren ook bij het gevecht.

Volgens DEN BEER POORTUGAEL 2) heeft de christelijke godsdienst een zeer gunstigen invloed gehad op het bevorderen van humane begrippen en werkelijk heeft die religie zich meer dan eenige andere het lot van den gewonden soldaat aange trokken. Het eerste voorbeeld van een genootschap tot mensche lievend hulpbetoon op de slagvelden was de *Orde der Ridders van St. Jan van Jeruzalem*, die tijdens de kruistochten ontstond, en talrijk zijn de geestelijke orden in de Roomsche kerk en verder de Protestantsche diakonen en diakonessen enz. benevens de Grieksch-Katolieke zusters, die zich tegenover de zieken en gewonden in den oorlog hebben verdienstelijk gemaakt. Hiertegenover staan echter de vele oorlogen,

1) Deuteronomium XX: 13 en 14.

2) Het Oorlogsrecht enz. 2e druk blz. 20.

die het gevolg waren van eene willens of wetens foutieve interpretatie der christelijke leerstellingen, die het »Vrede op aarde, in de menschen een welbehagen" prediken. Verder leeren ons de tachtigjarige oorlog en de wijze, waarop de Franschen ten onzent nog huishielden in de laatste helft der 17e eeuw, dat o. m. de legeraanvoerders van PHILIPS II en LODEWIJK XIV, beiden monarchen, die niet gaarne tot de onchristelijke zonden gerekend geworden zijn, zich nog maar luttel christelijke eigenschappen hadden eigen gemaakt; eene omstandigheid, die in elk geval geen gunstig denkbeeld geeft van den invloed ten goede, dien de christelijke zedeleer, haars ondanks, na een bestaan van een respectabel aantal eeuwen, nog op het ontwikkelde deel van het menschedom vermocht uit te oefenen. HAJE zegt in zijn boek over het R. K., 1) dat de oorlogen van LODEWIJK XIV eene leerschool voor de ergerlijkste wandaden en ongerechtigheden waren; het leven der overwonnenen was geen stroowisch waard; hij vermeldt verder, dat bij het bespreken van DUNANT'S denkbeelden in *Frankrijk* de christen-generaal VAILLANT nog openlijk en in vollen ernst verklaarde het van harte te betreuren, dat de tijden voorbij waren, toen men de veroverde steden verbrandde, de gevangenen over de kling joeg en de gewonden afmaakte. 2)

Geheel anders gedroegen zich in 1874 de heidensche, doch blijkbaar beschaafde, regeeringspersonen in *Japan*, toen dat land op het punt stond in een oorlog te worden gewikkeld met de Chineezzen. Ofschoon *Japan*, dat toen nog niet tot de onderteekenaars van de C. v. G. behoorde, een volk tegenover zich had, dat op het stuk van volkenrecht nog gelijk te stellen was met halve zoo niet heele barbaren, gaf het niettemin aan zijne troepen instructies, die even goed door een Westersch philanthroop hadden kunnen opgesteld worden zijn. 3)

Om het even nu, of de christelijke godsdienst, dan wel de

1) Een Gedenkzuil der negentiende eeuw. Het Roode Kruis enz. 1899.

2) Ibid. blz. 92.

3) MOYNIER. La Croix Rouge p. 217.

toenemende beschaving met de hiermede gepaard gaande verzachting der zeden daarvan de oorzaak was, de humaniteit heeft bij den oorlog meer en meer terrein gewonnen. Op welke wijze en in welke mate dit geschiedde, zal ik voor U niet in den breede behoeven te behandelen; ik zoude daartoe slechts kunnen herhalen, wat de boeken over volken- en oorlogsrecht ons dienaangaande mededeelen; zaken, waarvan Gij bovendien veel beter op de hoogte zijt dan ik.

Eens vasten voet gekregen op de slagvelden, moest de humaniteit steeds vorderingen maken. Uit de humaniteit ontstond het volkenrecht, dit laatste bevorderde het wederzijdsche vertrouwen tusschen de Staten en dit vertrouwen werkt weder de humaniteit in de hand. Meer en meer wordt de stelling, eens door KANT uitgesproken, in practijk gebracht, dat een oorlogvoerend Rijk zich geene enkele vijandelijke handeling mag veroorloven, die als gevolg zoude kunnen hebben het vernietigen van het wederzijdsch vertrouwen in een lateren oorlog.

Toch zal, zoolang er oorlog gevoerd wordt 1), de humaniteit daarbij slechts een bescheiden plaatsje kunnen innemen; kreeg zij toch eens de overhand, dan was daarmede de oorlog van dit wereldrond verdwenen, een voorloopig nog onbereikbaar ideaal. Nooit zal de humaniteit in hare pogingen om den oorlog te civilisceren zoo ver mogen gaan, dat zij aan het principe er van gaat tornen, nooit zal de internationale philanthropie zelfs den schijn mogen aannemen in te willen grijpen in de souvereine macht der Staten op eigen terrein. De oorlog blijft steeds de meest onphilanthropische toestand, die bestaan kan; het gaat in den oorlog om dood en leven, om zijn of niet zijn, om het voortbestaan van het vaderland; hiertoe is de onvoorwaardelijke, tot het uiterste opgevoerde krachtsontwikkeling, die niets ontzien kan, noodig; eene krachtsontwikkeling, die derhalve ook geen rem, geene belemmering bv.

1) Zie omtrent beschouwingen over het al of niet waarschijnlijke, dat de oorlog eens van de aarde zal verdwijnen, in verband met het R. K. Prof. C. LUEDER, *Recht und Grenze der Humanität im Kriege* S. 130f. en MOYNIER l. c. pp. 224—226.

van philanthropischen aard dulden kan. Die krachtontwikkeling is noodig en heeft met den oorlog haar recht van bestaan, voor haar moet de humaniteit wijken 1). Daarom stelde de philanthropie hare eischen niet te hoog en toone zij geene neiging tot overdrijving, opdat hare middelen ten slotte niet erger zouden blijken dan de kwaal, waartegen zij toegepast werden. VON MOLTKE heeft terecht gezegd, dat de meest humane oorlog die is, welke op de meest energieke wijze gevoerd wordt en die daardoor het snelst tot een einde wordt gebracht.

Met het voorgaande is nu niet bedoeld, dat de humaniteit zich steeds op een afstand zoude hebben te houden, eenvoudig tevreden zijnde met de kruinkens, die de heeren logeraanvoerders haar van hunnen disch zouden toewerpen.

Ook de humaniteit heeft hare rechten.

»Soweit Natur und Vorrecht des Krieges es irgend gestatten,“ zegt LUEDER 2), »muss die Humanität zugelassen werden. Nur soweit, soweit aber auch gewiss. Alle unnötigen Beschränkungen der Humanität, alle solche, welche von den Zwecken des Krieges und den auf sein besseres Recht zu nehmenden Rücksichten nicht gefordert werden, fallen unbedingt weg.“

De grootste triumph op humanitair gebied was voorzeker de *Conventie van Genève*.

Het behoeft hier niet nog eens herhaald te worden, wat door anderen al zoo dikwijls geschied is, hoe die Conventie haar ontstaan te danken heeft aan HENRI DUNANT en de kroon zette op diens onvermoeid, menschlievend streven. Niet kwaad schijnt het mij echter toe, ook tot beter begrip van sommige later volgende besprekingen, in korte trekken het verband na te gaan, dat tusschen die *Conventie* en het *Roodde Kruis* bestaat.

Gelijk bekend is, had DUNANT, een man met hooge menschlievende eigenschappen, door eigen aanschouwing kennis ge-

1) LUEDER l. c. S. 17.

2) l. c. S. 22.

maakt met de slagvelden en met de ellende, die daar geleden wordt, en stelde hij zich daarna tot levensdoel in dat lijden zooveel mogelijk verzachting te brengen. Hulp voor de gewonden, de ervaring heeft het immer geleerd, komt in een oorlog steeds te kort en zeer zeker, wanneer die hulp alleen van militaire zijde kan verwacht worden. Om deze reden had de particuliere, vrijwillige philanthropie vroeger al meermalen getracht de hulpbiedende hand naar de ongelukkige slachtoffers van de slagvelden uit te strekken 1), doch altijd met betrekkelijk gering resultaat. Dit kwam vooreerst, omdat die spontane hulp altijd maar zeer plaatselijk was; daarbij was zij niet georganiseerd en miste zij de noodige leiding, aangezien zij veelal van verschillende vereenigingen uitging en eene gewenschte samenwerking vaak niet mogelijk bleek. Eene verdere oorzaak was gelegen in de omstandigheid, dat de vrijwillige helpers zich slechts ten deele van de op zich genomen taak konden kwijten, wijl hun de gewenschte vrijheid van beweging ontbrak. Vielen zij bijv. de tegenpartij in handen, dan werden zij behandeld als krijgsgevangenen, wat vroeger nog heel wat anders zeggen wilde dan tegenwoordig, en werd, hetgeen zij bij zich hadden, verbeurd verklaard.

DUNANT nu wilde de particuliere hulp, aan gewonde krijgslieden te verleenen, in de eerste plaats georganiseerd hebben. In elk land wenschte hij daartoe één centraal comité, dat met de nitsluitende leiding belast was, en verder tal van plaatselijke afdeelingen. In vreedestijd zoude men reeds de noodige voorbereidingen moeten treffen om, zoodra een oorlog uitbrak, direct het noodige voor hulpverleening bij de hand te hebben.

Een verdere wensch van DUNANT was, dat het helpende personeel, zoowel als het daarvoor noodige materieel, als neutraal en onschendbaar zoude verklaard worden, zoodat dit, als het in handen viel van de tegenpartij, door deze niet als krijgsgevangenen of als welkomen buit zoude mogen beschouwd worden. Met het hulp verleenen aan de gewonden zoude alzoo,

1) Zie o. a. J. BOSSCHA, Het Roode Kruis, blz. 1, 2, 7 en 8, en HAJE l. c. blz. 191.

ook bij nadering van den vijand, zonder vrees voor nadeelige gevolgen moeten kunnen doorgedaan worden.

Aan deze twee wenschen voegde hij nog een derden toe om ook aan de zieken en gekwetsten in den oorlog onschendbaarheid te verleenen.

Het verbreiden zijner denkbeelden kostte DUNANT heel wat hoofdbreken en zorgen, doch ook hier was het de aanhouder, die won. Nadat hij, na jarenlang reizen en trekken, tal van vorsten en invloedrijke personen in *Europa* op zijne hand gekregen had en hen had overtuigd van de nitvoerbaarheid zijner wenschen, kreeg hij ten slotte de zekerheid, dat, wanneer uitnoodigingen tot bijwoning van eene conferentie ter bespreking van die denkbeelden zouden verzonden worden, die in voldoende aantal zouden worden aangenomen.

De *Société genevoise d'utilité publique*, die zijn streven zeer was toegedaan, had intusschen eene commissie benoemd, waarin DUNANT zelf zitting had, om hem in zijne pogingen zooveel mogelijk te steunen en van die commissie gingen nu de uitnoodigingen uit, waarvan zoo even sprake was. Als gevolg hiervan werd in October 1863 te *Genève* de eerste Internationale R. K. conferentie gehouden. Deze bijeenkomst had een volkomen succes. Wel droeg zij geen officieel karakter en waren er de vertegenwoordigers van veertien regeeringen alleen *ad audiendum et referendum*, dus niet om bindende besluiten te nemen, bijeen, maar niettemin werden er hoogst belangrijke beschikkingen genomen. Besloten werd o. a. tot de oprichting in de verschillende Rijken van Vereenigingen tot verleening van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden met de boven reeds genoemde centrale of nationale en hulpcomités.

De nationale Vereenigingen zouden autonoom zijn en zich zelve kunnen inrichten, zooals dat volgens hare meening het beste was om aan het doel te beantwoorden. De verschillende nationale en plaatselijke comités zouden van tijd tot tijd bij elkander kunnen komen om elkaar hunne ondervindingen mede te deelen en algemeene belangen te bespreken en het comité, dat de Conferentie geleid had, zoude als »Comité international”

te Genève optreden om als tusschenpersoon bij de verschillende nationale comités te dienen en voor de uitvoering van de door de Conferentie genomen resoluties te waken.

Dit Internationale comité deed in November 1863 het compte-rendu der Conferentie het licht zien en verzond daarop, wijl toch alleen van eene officieele internationale overeenkomst eenig blijvend heil te verwachten was, de volgende vragenlijst 1) aan alle Europeesche regeeringen :

I°. Le Gouvernement de est-il disposé à accorder sa haute protection au Comité de secours pour les blessés qui se forme parmi ses ressortissans à la suite des résolutions de la Conférence de Genève, et à lui faciliter autant que possible l'accomplissement de son mandat ?

II°. Le Gouvernement adhérerait-il à une convention internationale ayant pour objet: *A.* la neutralisation en temps de guerre des ambulances et des hôpitaux militaires, du personnel du service sanitaire officiel, des hospitaliers volontaires recrutés par le Comité de secours, des habitans du pays qui iront secourir les blessés, et des militaires blessés; — *B.* l'adoption d'un uniforme ou d'un signe distinctif identique pour les personnes attachées au service de santé et d'un drapeau identique pour les ambulances et les hôpitaux ?

Si cette dernière proposition était agréée, y aurait-il quelque objection à ce que le brassard et le drapeau blancs avec une croix rouge fussent généralement admis?

DUNANT 2) kreeg nu de handen weer vol werk om te

1) Vermeld in CH. F. HAJE et J. M. SIMON, Les origines de la Croix Rouge, p. 28.

2) DUNANT heeft van de verdrietelijkheden en tegenspoeden des levens ruimschoots zijn deel gehad. In 1867 verliet hij het „Comité international de Genève”, hij is arm geworden, bij de belegeringen van *Parijs* heeft hij broodsgetek gebreken geleden, men heeft kwaad van hem gesproken, zijne schuldeisers hebben hem achtervolgd en allens hoorde men niet meer van hem. Van af 1888 leefde hij in eenzaamheid te *Heiden*, een dorpje in *Zwitserland*, (bij had toen 3 francs daags te verteren) en sedert 1892 bewoonde hij een kamertje in het „Bezirkskrankenhaus” aldaar.

Na 1895 is de belangstelling in den grooten philanthroop weer ontwaakt: in 1897 schonk de weduwe van Czaar ALEXANDER III hem een

zorgen, dat boven aangehaalde vragen beantwoord werden en wel in voor hem gunstigen zin. Vijftien Staten zonden een antwoord, waaruit bleek, dat zij gunstig gestemd waren, en toen achtte het Geneefsche Comité, dat bovendien zeker was van den krachtigen steun van NAPOLEON III, het oogenblik gunstig om een officieel congres bijeen te roepen en verzocht het der Zwitsersche regeering hiertoe de uitnodigingen tot deelneming te verzenden. Alles ging naar wensch en van 8—22 Augustus 1864 werd de bijeenkomst gehouden, die tot resultaat

jaargeld van 4000 frcs, waardoor hij alvast tegen gebrek lijden verzekerd werd en in hetzelfde jaar werd hem door het Internationaal Geneeskundig Congres te *Moskou* de door die stad uitgeloopte eereprijs toegekend.

De laatste erkenning zijner verdiensten werd DUNANT, toen hem op 10 Dec. 1901 samen met den Parijzenaar FRÉDÉRIC PASSY de *Nobelprijs* van 208.000 frcs. werd verleend, welke som uitgelooft was voor den persoon of de instelling, die het meeste of het beste zoude geleverd hebben ten gunste van de verbroedering der volkeren, van de opheffing of de vermindering der permanente legers en van het tot stand brengen en het bevorderen van vredescongressen.

Verschillende nieuwsbladen, deze onderscheiding vermeldende, voegden daaraan toe, dat zij aan DUNANT gegeven was als *stichter van het R. K.* Dezen titel: „Fondateur de l'Oeuvre internationale de la Croix-Rouge, Promoteur de la Convention de Genève” heeft DUNANT zich zelven ook een paar malen gegeven onder brieven. Tegen deze opvatting nu is het Internationale R. K. Comité te *Genève* opgekomen (B. I. T. XXXIII. p. 43 & 66).

Gaarne wil dit toegeven, dat DUNANT in zijn *Un Souvenir de Solferino* van 1862 *het eerst* den wensch uitte, dat eene vrije sanitaire instelling zoude geboren worden, die zich het lot der gewonde krijgslieden aantrok, doch verder zoude het stichtingswerk niet aan één persoon mogen toegeschreven worden. DUNANT zoude n. l. zelf al spoedig ingezien hebben, dat, om zijne denkbeelden verwezenlijkt te krijgen, hij de hulp en medewerking van anderen noodig had. Dezen steun nu vond hij in de Soc. genev. d'ut. publ. en meer in het bijzonder in de door deze vereeniging benoemde commissie, het latere „comité international.”

De groote vlucht van het R. K. zoude derhalve niet te danken zijn aan één persoon alleen, maar aan de samenwerking van meerderen. Met deze opvatting overeenkomend is ook eene beslissing van de jury der Parijssche tentoonstelling van 1867, die aan het „Comité international de Genève” eene „médaille de grand-prix” toekende in diens qualiteit van „Fondateur de l'Oeuvre internationale de secours aux blessés militaires.”

Dit alles neemt natuurlijk niet weg, dat DUNANT een groot man blijft.

had de bekende *Conventie van Genève*. Deze conventie, die tot juiste benaming heeft: »Convention pour l'amélioration du sort des militaires blessés dans les armées en campagne», vond zooveel sympathie, dat zij binnen vier jaren reeds namens 23 Rijken onderteekend was.

De Conventie, een direct gevolg van de internationale R. K. conferentie van 1863, dankt alzoo haren oorsprong aan het civiele »R. K.»; toch zal men bij overlezing der artikelen bemerken, dat in geen van deze van dat R. K. sprake is. De groote Vereeniging, het R. K., die hare vertakkingen tegenwoordig wel in alle beschaafde landen heeft, is, voorzover zij ten doel heeft het hulp verleen en aan gewonde krijgslieden te velde, nooit in eene internationale diplomatieke overeenkomst genoemd.

Internationaal officieel erkend is alzoo alléén de Conventie van Genève en niet de Vereeniging het R. K.

Wel zijn in de meeste landen tegenwoordig nationale afdeelingen daarvan erkend, doch tegen eene internationale erkenning waren tot nog toe de bezwaren blijkbaar vele. Men wil aan elk land geheel en al de vrijheid laten, hoe het leger in te richten; het kan anderen niets schelen, of een bepaald Rijk zich in tijd van oorlog voorziet van de hulp van het R. K. of van elke mogelijke andere soortgelijke instelling 1); men eischt alleen, dat de personen, die door hunne betrekking of hunnen werkkring in de termen vallen om aanspraak te maken op onzijdigheid en daarmede op de voorrechten, die de C. v. G. verleent, voorzien zijn van een onderscheidings-teeken, een armplaat die een rood kruis op witten grond vertoont, dat uitgereikt is door de militaire overheid.

Het R. K. embleem is alzoo volgens de C. v. G. een officieel militair embleem en niet het eene of andere burgerlijk merk; als zoodanig is het niet voldoende bekend en wordt het niet genoeg gerespecteerd.

Op grond van het voorafgaande hebben de schrijvers, die

1) Zie VISSER, La Convention de Genève, p. 8 en 9, en MOYNIER, La Croix-Rouge. p. 41 en 51—55.

het R. K. behandelden, steeds gemeend, dat de C. v. G., die de vrijwillige burgerlijke hulp, de R. K. dienaren, in hare artikelen nergens noemt, derhalve ook daarop niet van toepassing is. Niettemin zijn tot nog toe in alle oorlogen van de laatste kleine 40 jaren aan de R. K. dienaren, die men tengevolge van het dan steeds wederkeerend groote gebrek aan militaire geneeskundige hulp niet meer missen kan, dezelfde rechten toegekend als de Conventie aan het militair geneeskundig personeel verleent. Mede hierdoor heeft in elken oorlog meer de meening ingang gevonden, dat C. v. G. en R. K. zoo ongeveer hetzelfde beteekenen. Hoe dikwijls hoort men niet spreken van de Conventie van het R. K., hoe vaak wordt in gesprekken niet het R. K. genoemd, als de C. v. G. bedoeld wordt, en omgekeerd. En het zijn niet altijd lieden, die men tot de onontwikkelden kan rekenen, die het onderscheid tusschen C. v. G. en R. K. niet weten; MOYNIER sprak in 1882 nog van regeeringen en stadsbesturen, voor wie blijkbaar de regelen van R. K. en C. v. G. beiden nog onbekende zaken waren, en in 1900 (B. I., p. 137) verklaart het internationale comité nog dat: »Les explications qui ont été données à diverses reprises sur ses (van het internat. com.) compétences n'ont pas suffi pour faire pénétrer dans les esprits des notions exactes, ni quant aux fonctions dont il s'acquitte, ni quant aux Sociétés de la Croix-Rouge et à la Convention de Genève, que l'on confond perpétuellement.»

In het dagelijksch leven nu moge de kennis van de juiste verhouding, waarin R. K. en C. v. G. tot elkaar staan, niet zoo erg noodzakelijk zijn; uit een oogpunt van *internationaal recht* is het verschil tusschen beiden niettemin zóó aanzienlijk, dat ieder, die met hen te maken heeft, wel doet zich van dit onderscheid op de hoogte te stellen.

De toepassing van de Conventie van Genève in den Zuid-Afrikaanschen oorlog.

Het schijnt mij toe hier een bijzonder geschikt moment te zijn om de toegevendheid der lezers in te roepen voor hetgeen volgen zal. Zij toch hebben onder de oogen gehad: *Enkele opmerkingen van krijgskundigen aard naar aanleiding van den Zuid-Afrikaanschen oorlog* en het kan niet anders, of de hier volgende mededeelingen zullen bij die opmerkingen ongunstig afsteken.

Niet alleen zijn hiervan oorzaak de uitgebreide kennis en de welversneden pen van kapitein Jhr. RAM, benevens de aard van diens onderwerp, dat den combattanten officieren natuurlijk veel meer interesseert dan de *Conventie van Genève*, doch voorzeker ook de omstandigheid, dat genoemde kameraad naar *Zuid-Afrika* toog om aan zijne oogen den kost te geven, terwijl de geneeskundigen zich naar het oorlogsterrein spoedden in de eerste plaats om te werken.

Hierbij komt, dat van af het begin van den oorlog al door dagblad- en tijdschrift-artikelen en in het vorige jaar nog door de verschijning van het boekwerk: *De Vereeniging het Nederlandsche Roode Kruis in den Transvaalsch-Engelschen oorlog 1899—1901*, het publiek al vrij wel op de hoogte gebracht is van hetgeen bekend werd omtrent de werkzaamheden van het R. K. en de toepassing van de C. v. G. in den genoemden oorlog, mede eene reden, waarom ik vrees een ondankbaar werk te verrichten, als ik voor dat R. K. en die C. v. G. nog eens de aandacht vraag. Het in toepassing brengen van

philanthropische begrippen op de wijze, zooals het R. K. dat doet, gaat daarbij boven niemands bevattingsvermogen, iedereen stelde daarin gedurende den oorlog belang, en elkeen besprak die, omdat allen er aan geofferd hadden; allen redenen, die mij wel eenigszins met zorg vervullen, nu ik voor een kring van ontwikkelde lieden dat R. K. en die C. v. G. in verband met den Z.-A. oorlog nog eens zal gaan behandelen.

Veel eenvoudiger nog dan de andere toebereidselen om den strijd met een op moderneren leest geschoeid leger aan te binden, waren in de Republieken die, welke de, aan de in dien strijd te verwachten zieke en gewonde burgers, te verleenen hulp, den militairen geneeskundigen dienst, het Roode Kruis, de Conventie van Genève betroffen.

Bij vroegere oorlogstoestanden, die in den regel in het bevechten van naburige kafferstammen bestonden, had men nooit die groote behoefte gevoeld aan geneeskundige hulp, aan ambulances, veldhospitalen, e. d. Er vielen daarbij weinig gewonden; zieken kwamen door den korten duur der vijandelijkheden zoo goed als niet voor, en diegenen der Burgers, welke geneeskundige hulp behoefden, trachtten zoo spoedig mogelijk de eigen woning te bereiken. In den regel op grooten afstand van zijne bureu wonende en op nog grooteren van de dorpen, waar geneeskundige hulp te verkrijgen was, had de Boer het »Help u zelven" sedert geslachten, ook zooveel doenlijk op geneeskundig gebied, leeren toepassen; huismiddeltjes, waarin men langzamerhand vertrouwen was gaan stellen, waren steeds bij de hand en dit, gevoegd bij de gehechtheid aan het eigen gezin en de eigen plaats, maakte dat velen meenden genesheeren en verplegingspersoneel te velde wel te kunnen ontberen. Hierbij kwam nog, dat tal van Boeren, het moge dan ten rechte of ten onrechte zijn, in de voor hen beschikbare deskundige hulp vaak niet dat vertrouwen stelden, wat wel noodig is voor eene gewenschte appreciatie er van.

Wel waren bij den *Jamesonraid* ernstige stemmen opgegaan,

dat het toch onverantwoordelijk was op militair geneeskundig gebied zoo weinig voorbereid te zijn, en wèl kwam als gevolg daarvan en op initiatief van Dr. G. W. S. LINGBEEK te *Pretoria*, de Transvaal-Afdeeling van het Roode Kruis tot stand — welk voorbeeld weldra in *Bloemfontein* gevolgd werd — nadat te voren de Zuid-Afrikaansche Republiek en de Oranje-Vrijstaat resp. op 30 September 1896 en 28 September 1897 tot de C. v. G. waren toegetreden, doch toen het gevaar weder voorbij was, bleek daarmede ook de belangstelling voor die zaken verdwenen te zijn. Zoo stond bv. de regeering, die, toen de nood voor de deur was, er wel geld voor over had, later slechts kinderachtige subsidies aan het Transvaalsche R. K. toe, waardoor de burgerij zich nog minder verplicht gevoelde om in grooten getale als lid toe te treden en de inkomsten der vereeniging te doen stijgen.

Tot vlak vóór den oorlog had men bovendien in politieke kringen nooit gedacht, dat het tot een oorlog zoude komen. Van een niet gerechtvaardigd optimisme te *Pretoria* in die dagen getuigde voorzeker ook het van daar gezonden antwoord op het aanbod van eene geheel uitgeruste ambulance door de Ned.-Zuid-Afrikaansche Spoorwegmaatschappij te *Amsterdam*: Zend ons materieel, werd teruggeseind, (verband, geneesmiddelen, enz., dokters hebben wij hier voldoende.

De oorlog kwam, de commando's trokken uit, en zoo goed als niets was voor hunne geneeskundige verzorging nog geregeld. Wèl werd voor elk commando een geneesheer uit de hoofdplaats van het district of het veldcornetschap opgecommandeerd, en wèl werd dezen daarvoor en voor het zelf voorzien in de eerste uitrusting aan instrumenten, medicamenten en verbandstoffen een guinea per dag beloofd en werden hem in der haast eenig hulppersoneel, trekgoed, enkele wagens en tenten tot het vormen van eene ambulance toegevoegd, doch daarmede was men er nog zeer ver van verwijderd in het bezit te zijn van eenen maar eenigszins aan de eischen van den tegenwoordigen tijd beantwoordenden geneeskundigen dienst te velde.

Vast militair geneeskundig personeel was er, behalve de Officier van Gezondheid HOHLS van de Transvaalsche Staats-artillerie, in de Republieken niet.

De wenschelijkheid is wel eens betoogd geworden 1), dat, alvorens toegelaten te worden om de C. v. G te onderteekenen, aan de Staten de eisch diende gesteld te worden, dat zij de bewijzen leverden gerceed te zijn om bij een onverhoopten oorlog de gewonden en zieken naar behooren te kunnen verzorgen. Ware deze wenschelijkheid wet geweest, dan zoude het voorzeker te betwijfelen geweest zijn, of de Z. A. Republieken wel als onderteekenaars hadden kunnen toegelaten worden.

Eene verplichting in dezen zin zal wel nooit tot stand komen, wijl zij te veel inbreuk zoude maken op de soevereine macht der Staten bij zich t'huis; nuttig zoude zij echter zijn in hooge mate. Wanneer de Rijken zich verbinden in een eventueelen oorlog de gewonden, die in elkanders handen vallen, goed te behandelen, dan moet het niet kunnen voorkomen, dat enkelen zich aan deze hunne verplichting onttrekken door zich daarvoor niet in tijds te prepareeren. Moet deze voorbereiding nog geschieden, als de oorlog verklaard is, dan zal er in den regel niet veel van terecht komen en zal veel lijden; dat voorkomen had kunnen worden, zoowel bij gewonde als zieke landgenooten en tegenstanders, er het gevolg van zijn. Niet steeds zal als bij de Z.-A. Republieken het aantal gewonden en zieken in de eerste maanden betrekkelijk gering zijn en niet steeds zal, als daar, doeltreffende hulp zoó lang kunnen binnenkomen.

Bij het begin van den oorlog waren het Transvaalsche en het Oranje-Vrijstaatsche R. K. belast met de regeling van den geneeskundigen dienst bij de commando's, doch al spoedig

1) HANS DAAE. Notes et impressions de la guerre turco-grecque en 1897, aangehaald bij QUANJER, Een en ander over de Conventie van Genève en de verpleging van gewonden en zieken in tijd van oorlog. Verslagen dezer Vereeniging 1899-1900, blz. 62.

werd het eerstgenoemde van die functie ontheven. Met het oog op verschillende Engelsch gezinde elementen, die men in zijn bestuur vermoedde 1), had men niet veel vertrouwen in de vaderlandslievende gevoelens daarvan en stelde de regeering der Z.-A. R. weldra eene *Medische Commissie* in, die het toezicht zoude houden over al de medische belangen in het geheele land. Bij deze Commissie kwamen o. a. de aanvragen der ambulances bij de verschillende commando's in om aanvullingen van personeel en materieel enz. en hadden zich de nieuw uitgekomen neutrale vrijwillige ambulances te vervoegen om te vernemen, waar en hoe van de aangeboden hulp kon worden gebruik gemaakt.

Om redenen, die het niet noodig is hier nader uit te pluizen, konden die vrijwillige ambulances zich evenwel niet steeds in alle opzichten met den haar door de Medische Commissie aangewezen werkring vereenigen en vond men het somwijlen niet wenschelijk — nu men toch in een vrij land was, waar niemand over een ander te commandeeren had — het maken van plannen voor de toekomst geheel aan dit lichaam over te laten.

De Eerste Ned. R. K. ambulance heeft intusschen steeds de meeste welwillendheid van die Medische Commissie ondervonden; zij werd voortgeholpen, waar dit mogelijk was. Voor een deel kwam dit voorzeker, omdat zij door den rijkdom en de verscheidenheid harer bezittingen aan de landsbesturen slechts zeer weinig last behoefde te veroorzaken.

In het begin van December 1899 kwam de 1e Nederlandsche R. K. ambulance te *Pretoria* aan, en toen was reeds zooveel op het gebied van het R. K. bij de Republikeinsche legers gedaan, dat er reeds meer dienaren van het R. K. waren, dan men nog gewonden en dooden te betreuren had;

1) De Voorzitter, Dr. KNOBEL, bv. werd later, toen *Pretoria* in de macht der Engelschen was, Burgemeester van die plaats. Naar ik in eene courant las, bezocht hij eenigen tijd later een concert in het Burgerspark, op het oogenblik, dat het lijk van de echtgenoot van den gewezen Staatspresident werd ter aarde besteld.

velen meenden toen nog, dat wij gerust hadden kunnen t'huisgebleven zijn.

In het eerste verloop van den oorlog kon men gedurig weder merken, dat het R. K. zich over het algemeen maar matig in de sympathie van velen der Burgers kon verheugen. 1)

Het oudere slag der Boeren, en hiertoe waren voorzeker ook te rekenen de Staatspresident KRÜGER en wijlen de Commandant-Generaal JOUBERT — toen de laatste op commando ziek werd, men herinnert het zich, verliet hij zijn hoofdkwartier, waar geneeskundige hulp voorhanden was, om zich te *Vereeniging* door zijne echtgenoot te laten behandelen — waren nu niet zoo bijster ingenomen met al die dokters te velde. Meermalen hoorde ik de bewering — zelfs uit den mond van Gen. JOUBERT zelve — dat de geneeskundige dienst vroeger, toen slechts een enkele dokter medetrok, nog beter aan het doel beantwoordde.

De gelegenheid maakt den dief, en hoe meer dokters des te meer zieken, meer of minder ingebeeld, en daardoor even zooveel Burgers, welke op die wijze zich korter of langer aan den dienst trachtten te onttrekken. Deze laatsten daarentegen klaagden weer, dat de R. K. menschen maar al te dikwijls te lui waren om hen, „die hun bloed voor Recht en Vrijheid gingen storten”, naar hun zin te helpen, wanneer zij betoogden aan een of meerdere hunner ontelbare kwalen te lijden.

Dergelijke praatjes werden hoofdzakelijk in de eerste maanden van den oorlog gehouden. Later, toen het aantal gewonden

1) Ook anderen hebben deze waarneming gedaan. Zoo meldt o. m. de Z. A. correspondent van den Medical Record (14 April 1900, blz. 650) met eenige verbazing aan zijn blad, dat de vreemde geneeskundigen, welke eene edelmoedige zucht om de gewonden in de Boerenlegers te gaan helpen, naar Z.-Afrika dreef, maar zeer koel door de Burgers ontvangen worden. Hij schrijft dit ten deele toe aan de groote deceptie voor de strijders, dat *Europa* zich te hunnen opzichte meer dan gereserveerd hield, en voor een ander deel aan „jalousie de métier” van de in de Republieken gevestigde geneeskundigen.

en zieken grooter werd, en toen men de superioriteit van de uit *Europa* gezonden deskundige hulp boven huismiddeltjes en verpleging door de familieleden t'huis was gaan erkennen, werden de diensten der R. K. ambulances door verreweg de meesten zeer geapprecieerd.

Lang heeft het intusschen geduurd voor het meerendeel der ouderen onder de Burgers meer dan woorden voor het R. K. over had.

Tijdens de algemeene vlucht der Republikeinen na den val der *Tugelalinie* moest de 1e Ned. R. K. ambulance veel materieel achterlaten, omdat generaal JOUBERT het niet de moeite waard geacht had ons tijdig te waarschuwen, toen hij zelf al vast zijn hebben en houden van uit het hoofdkwartier in veiligheid bracht, en ons trekgoed juist voldoende was om alle patiënten te evacueeren, maar te kort schoot om in den beschikbaren tijd onze tenten, bedden, huisraad enz. achteruit te brengen. Toen men eens goed aan het vluchten was, dacht ieder alleen om zich zelf, en had niemand aanvechting om een hand uit de mouw te steken, ten einde het *Modderspruitsche* veldhospitaal, waarvan zoo ontzettend veel geprofiteerd was, uit de verlegenheid te redden.

Deze egoistische trek, het R. K. geheel aan zich zelf over te laten, wanneer gevaar van nabij dreigde, kenmerkte ook Generaal PRINSLOO, 1) die er niet aan dacht zich om DR. KOSTER of zijne ambulance bij *Potgietershoeve* te bekreunen, toen deze bij gebrek aan trekdieren genoodzaakt was de Britsche troepen af te wachten, nadat de Vrijstaters zich op *van Reenen's pas* terug getrokken hadden.

Eene andere reden, waarom vele Burgers, ook al weer in de eerste maanden van de vijandelijkheden, het R. K. met wantrouwende blikken aanzagen, was, dat er zooveel verdachte personen bij ingedeeld waren. Vooral in den O. V. S., doch ook in de Z. A. R. woonden vele Britsche onderdanen. De meesten dier lieden mochten bij het uitbreken van den oorlog heengaan of in het land blijven, doch moesten in het laatste

1) Ned. R. K. 1899—1901. blz. 174, v. v.

geval toch eenige diensten ten bate van het algemeen belang presteeren. Ten deele, omdat men hen toch eigenlijk niet vertrouwde en verder, omdat men hen toch niet dwingen kon tegen hunne landgenooten te vechten, werden deze menschen niet van wapenen voorzien, doch belastte men hen o. m. gaarne met diensten bij de ambulances. Alle Afrikaander verbandplaatsen telden zodoende een grooter of kleiner aantal Engelsche helpers; toen ik de *Vrede*-ambulance in *Natal* onder mijne leiding had, waren er b.v. van de 8 blanken 7 »English subjects.» Men beschuldigde deze lieden, en voorzeker dikwijls niet ten onrechte, van spionage, van het verstrekken van inlichtingen aan anderen, die deze weder naar den vijand overbrachten, enz. Dat men deze lieden uit een ten opzichte van het landsbelang misplaatst medelijden binnen de landsgrenzen gelaten had, was al eene in hooge mate onvoorzichtige daad, doch geheel onverantwoordelijk was het voorzeker hen zoo dicht bij het front te laten rondboemelen, waar zij voortdurend in de gelegenheid waren voor de tegenpartij belangrijke zaken te zien of waardevolle berichten in te winnen. Eens, toen ik met een paar mijner menschen gewonde en doode Boeren bij de Engelschen zonde gaan halen (ten slotte werden alleen de dooden afgegeven), zag ik, bij de Britsche voorposten aangekomen, mijn apotheker van den wagen afspringen, de hand schudden van een Natal carabinieri en met dezen een gesprek voeren. Op mijne vraag, wat dat beteekende, deelde hij mij mede, dat de toegesproken vijand (?) zijn zwager was.

Eene schaduw, meer of minder donker al naar dat men geneigd is minder of meer verzachtende omstandigheden bij de beoordeeling der bijkomende omstandigheden aan te nemen, is aan den kant der Boeren op het R. K. geworpen door de slappe contrôle, die bij het aannemen van nieuw hulppersoneel, vooral van overzee, heerschte, waardoor er elementen in werden opgenomen, die er niet in behoorden. •

Nu en dan schijnt het in dezen oorlog, aan Boerenzijde nl. voorgekomen te zijn, dat personen, die als R. K. dienaren

het land binnenkwamen, eenmaal daarin zijnde, zich van het R. K. insigne ontteden en gingen vechten. Zij misbruikten derhalve tijdelijk de aan R. K. dienaren verleende voorrechten tot het plegen van handelingen geheel en al strijdig met het neutraliteits-beginsel, dat bij het R. K. moet voorzitten. Deugdelijke legitimatie-stukken hebben deze lieden uit den aard der zaak niet gehad.

Meer dan op anderen is in dit opzicht de aandacht gevestigd geworden op eene in *België* georganiseerde ambulance, die uit leden van verschillende nationaliteit samengesteld was 1) en die de *Belgisch-Duitsche*, of kortweg de *Belgische* ambulance genoemd werd.

In het najaar van 1899 werd in *België* eene expeditie naar *Zuid-Afrika* georganiseerd onder den naam van *Volontaires internationaux de la Croix-Rouge* om daar hulp te gaan verleen aan de gewonden. Deze expeditie was niet voorzien van eene door den Staat afgegeven autorisatie, evenmin was zij gelegitimeerd of erkend door het centrale bestuur van eene R. K. vereeniging.

In December scheepten zich de »*Volontaires internationaux*» te *Antwerpen* in op de *Herzog*, die reeds de 2de *Duitsche* voor *Z.-Afrika* bestemde ambulance aan boord had. Deze bodem werd bij zijne komst in de *Z.-Afrikaansche* wateren door een Engelschen kruiser in beslag genomen en naar *Durban* opgebracht. Vermoedelijk tengevolge van door de *Duitsche* regeering gedane stappen werd de *Herzog* weder vrijgelaten en konden de passagiers te *Lourenço-Marquez* ontscheept worden. De »*Volontaires internationaux*» werden vervolgens naar de Republieken doorgelaten.

Omtrent deze ambulance bericht de *Duitsche* Dr. FESSLER, die er toe behoorde, of althans met haar nog al eens in aanraking schijnt geweest te zijn, o. a., dat deze missie armbanden, voorzien van het niet erkende merk *Volontaires de la Croix-Rouge internationale* uitreikte zelfs aan lieden, die er

1) Zij bestond uit 22 Belgen en 20 Duitschers en Oostenrijkers.

volstrekt geen geheim van maakten, dat zij wilden gaan vechten. Verder deelt hij mede, dat een dezer »Volontaires" bij *Ladysmith*, terwijl hij nog voorzien was van zijn R. K. armband en in zijn zak een certificaat droeg van het Brusselsche- en Antwerpsche R. K., op de Engelschen had geschoten. De kennis en de geschiktheid voor hunne taak schijnt, althans bij een deel van het ambulance-personeel, dat door het *Comité de secours d'Anvers* naar het oorlogsterrein gezonden werd, ook niet van dien aard geweest te zijn, dat zij eene gerechtvaardigde critiek konden weerstaan. Men beweerde zelfs, dat het vrouwelijk personeel op moreel gebied aanleiding gaf tot opmerkingen. De staat van zaken in deze ambulance was volstrekt geen geheim; de meesten onzer, die om dien tijd in de Republieken rondtrokken om hulp te brengen, waar die noodig was, hoorden er meermalen de Boeren hunne afkeuring over uitspreken. Dr. KÜTTNER zegt, dat hij meer dan eens door Engelsche officieren en geneeskundigen over die zaak werd geïnterpelleerd, en dat ook aan de Engelsche pers de zaak in quaestie niet ontgaan was.

Gebeurtenissen als de vermelde, die zoo licht aanleiding geven tot représailles, doen moreel en materieel ontzettend veel nadeel aan het neutrale R. K., benevens aan de C. v. G., en daarmede aan de zaak van de humaniteit in den oorlog. Het is dan ook niet te verwonderen, dat het gebeurde het onderwerp uitmaakte van eene bespreking op de VIIde internationale R. K. conferentie in den vorigen voorzomer te *St. Petersburg* gehouden, en dat men als gevolg daarvan en ter voorkoming van herhaling, eene verscherping wenschte 1)

1) Het Congres lechtte zijne goedkeuring aan de volgende resoluties:

Elke Staat heeft het recht en is verplicht om een streng toezicht uit te oefenen op de private ambulances op zijn grondgebied georganiseerd. De nationale R. K. comité's zijn verplicht bij dat toezicht de behulpzame hand te bieden.

Eene expeditie van deze soort zal het grondgebied van een Staat niet kunnen verlaten zonder eerst de machtiging van de regeering verkregen te hebben.

Ook, wanneer zij voorzien is van eene van regeeringswege verstrekte

van de te dien opzichte reeds op de in 1877 te *Wenen* gehouden internationale R. K. conferentie goedgekeurde bepalingen.

Deze geheele geschiedenis — men kan er B. I. T. XXXI p. 60—67, verder over nalezen — en met haar vele soortgelijke, had voorkomen kunnen worden, wanneer algemeen aan de R. K. vereenigingen het uitsluitend recht verleend werd het R. K. teeken op witten grond te voeren, met strafbepalingen voor de overtreders, en men daaraan tevens de hand hield. Het R. K. teeken behoort moraliter aan de R. K. vereenigingen en aan niemand anders, het moest alzoo zonder hare toestemming ook niet gevoerd mogen worden door buiten dat R. K. staande lieden, die er in den regel alleen van gebruik maken om van de voordeelen, die er aan verbonden

machtiging, heeft eene ambulance nog niet het recht den naam te voeren van het R. K., wanneer zij niet is georganiseerd of erkend door eene Vereeniging, welke het recht heeft dien titel te voeren. Om te voorkomen, dat het onderscheidingsteeken van de Conventie van *Genève* misbruikt wordt bij de internationale hulpverleening moet het personeel, door de R. K. vereeniging van een neutralen Staat gezonden en voor dat doel aangenomen, den Geneefschen armband dragen, voorzien van het stempel van het nationale Comité, dat het recht heeft het uit te zenden.

Bovendien moet de armband voorzien zijn van een legitimatie stempel, aangebracht door de daartoe gerechtigde autoriteiten van het oorlogvoerende Rijk, tot welks hulp en steun op geneeskundig gebied het personeel werd uitgezonden. Daarenboven moeten al de goederen voor die hulpverleening van buiten kenbaar zijn door het aanbrengen van het genoemde stempel van het nationale Comité van den neutralen Staat.

Elk lid van de ambulance, door den neutralen Staat uitgezonden, zal eene legitimatiekaart ontvangen, afgegeven door de daartoe gerechtigde autoriteiten van het oorlogvoerende Rijk en in de taal van het laatste.

Het nationale Comité hierboven bedoeld moet zijne uitzendingen voorzien van legitimatiepapieren zooveel mogelijk in de talen der oorlogvoerende machten en in die van zijn eigen land.

Alle niet op de boven aangeduide wijze gelegitimeerde missies, die nochtans beweren zich te wijden aan de hulp en de behandeling van zieken en gewonden, zullen door de oorlogvoerende partijen geweigerd worden.

De R. K. vereenigingen nemen op zich tot hare respectieve regeeringen een verzoek in dezen zin te richten.

zijn, te profiteeren. De bijna overal op dat punt nog heerschende vrijheid geeft aanleiding tot verwarring en tot moeilijkheden voor het ware R. K. en doet aan het laatste en daarmee aan de philanthropie in den oorlog veel kwaad. Sommige regeeringen 1) hebben intusschen al ingezien, dat

1) In *België* luidt art. 8 van de wet van 35 Maart 1891 als volgt: Zullen gestraft worden met gevangenisstraf van één tot zeven dagen en met eene geldboete van één tot twintig franken of slechts met één der genoemde straffen:

1°. Ieder, die zonder voldoende machtiging den armband van het Roode-Kruis zoude dragen;

2°. Ieder, die zich, zonder daartoe het recht te hebben, zoude bedienen van den naam en de zinnebeelden van het Roode-Kruis, hetzij om een beroep te doen op de algemeene weldadigheid, hetzij als reclame-middel in den handel en dit onverminderd de straffen gesteld op het misbruik van vertrouwen en oplichterij. (Deze straffen hebben geen vat op Belgen die genoemde overtredingen buiten 's lauds begingen.)

In *Duitschland* heeft de Rijksdag nu pas eene wet aangenomen, waarbij het volgende is bepaald. Het teeken en de naam van het R. K. mogen buiten en behalve ten dienste van den militairen geneeskundigen dienst niet gebruikt worden voor handels-doeleinden, of als naam voor societeiten of vereenigingen, noch om er een bepaald voorwerp mede aan te duiden, tenzij daarvoor op geregelde wijze machtiging is verleend door de daartoe bevoegde autoriteiten.

Overtredingen worden gestraft met eene geldboete van ten hoogste 150 marken of met gevangenisstraf. De wet geldt ook voor gevallen, waarbij men bij het nabootsen van het R. K. teeken afwijkingen aangebracht heeft.

In *Hongarije* bestaat sedert 1 Juli 1889 een ministerieel besluit, dat luidt als volgt:

Al wie een ongepast gebruik maakt van het onderscheidingsteeken van de Hongaarsche R. K.-Vereeniging, of dat zinnebeeld gebruikt zonder machtiging van de bevoegde autoriteit; al wie de producten van zijne fabriek of zijne industrie, of wel koopwaren, voor den handel bestemde localiteiten, uithangborden, etiketten, gedrukte handelsberichten of wel zijne vlag voorziet van een R. K.; al wie den naam of de emblemten of onderscheidingsteekenen van het R. K. benut of gebruikt op welke wijze het ook zijn moge, wie er het wapenschild of den armband van draagt zonder machtiging en toestemming van het Centrale R. K.-comité, begaat een misdrijf en zal gestraft worden met eene geldboete van 5 tot 50 gulden of subsidiair met hechtenis van ten hoogste 5 dagen.

In *Servië* wordt het misbruik maken van het R. K.-teeken bestraft met eene geldboete van 50—500 franken of met hechtenis van 1 tot 30 dagen.

In *Denemarken* verbodt de wet van 7 April 1894 alle gebruik van

in de vrijheid ten opzichte van het R. K. een gevaar schuilt, en meer dan een heeft daarom aan daartoe onbevoegden het gebruik van den naam en van het teeken van het R. K. wettelijk verboden.

De mededeelingen betreffende het Boeren R. K. zouden voorzeker geheel onvolledig zijn, wanneer niet tevens met een enkel woord melding gemaakt werd van het door Prof. MOLENGRAAFF te Pretoria na het gevecht bij *Elandslaagte* ingerichte *Identiteits-Departement van het Transvaalsche R. K.*

Het groote aantal vermisten in de oorlogen 1) heeft steeds de harten doen bloeden van de philanthropen en derhalve in de laatste 40 jaren ook die van de dienaren van het R. K.

het zinnebeeld van het R. K. op etiketten, verpakkingen, facturen of op andere handelspapieren, welke ook, en wel op straffe van eene geldboete van ten hoogste 100 kronen.

In *Portugal* bedreigt de wet van 21 Mei 1896 het misbruik maken van het R. K. embleem met eene geldboete van 187—750 franken ongeveer.

Vereenigde Staten van Amerika. Wet van 6 Juni 1900: Met eene geldboete van ten hoogste 500 dollars of met hechtenis van ten hoogste één jaar, of met beide straffen te gelijk, wordt gestraft al wie zich valsche-lijk laat doorgaan voor lid of agent van de R. K. vereeniging met het doel geld te doen afgeven, te collecteeren of geld of andere voorwerpen in ontvangst te nemen, of al wie gebruik maakt van het R. K. teeken of van elke imitatie daarvan in welke kleur ook, met het doel om valsche-lijk te doen gelooven, dat hij lid of agent is van die vereeniging.

Het *Russische* centrale comité heeft bij de regeering aangedrongen op eene aanvulling van het strafwetboek met bepalingen tegen het misbruik maken van den naam of het teeken van het R. K.; de quaestie is daar nog hangende.

In *Italië* is aan het Italiaansche R. K. bij Koninklijk Besluit het recht verleend zijn embleem te voeren; de wettelijke sanctie zal weldra volgen.

In *Nederland* en *Oostenrijk* is de Vereeniging het R. K. officieel erkend en heeft zij rechtspersoonlijkheid; in geen van beide landen bestaan echter wettelijke bepalingen tegen het misbruik maken van den titel of het embleem van het R. K.

1) Alleen in Oostenrijk bleven de families van 84 officieren en van 12000 onderofficieren en minderen, die niet uit den oorlog van 1866 terugkeerden, onkundig van hun lot en uiteinde. BOSSCHA, Het Roode Kruis, bladz. 15.

Zoowel om de betrokken familie ongerustheid, last en ongemak te besparen, als ook om de tallooze juridische quaesties, die er door ontstonden, heeft men indertijd de C. v. G. al willen aanvullen met een artikel, betreffende het verifieeren van de identiteit der gesneuvelden en het toezenden aan de tegenpartij van lijsten harer in 's vijands handen gestorven landgenooten.

Hiervan is echter niets gekomen; de conventie is trouwens ten dienste der zieken en gewonden en niet der dooden te velde, in het leven geroepen.

In den Fransch-Duitschen oorlog maakte zich aan Duitschen kant een onderdeel van het R. K. zeer verdienstelijk met het verschaffen van inlichtingen omtrent gewonden, zieken en gesneuvelden te velde. Bij de Boeren was aan dezen tak van dienst in het geheel niet gedacht, tot zich al zeer spoedig de behoefte er aan op de meest ernstige wijze deed gevoelen, eene behoefte, die door MOLENGRAAFF in alle opzichten en in onbegrijpelijk korten tijd bevredigd werd.

Het boven reeds genoemde departement dan hield zich bezig met het opsporen van gewonden, zieken en dooden, benevens met het publiceeren hunner namen en van den toestand, waarin zij verkeerden, aan de regering en aan de betrokken familie.

Daar door mij van dit Identiteits-Departement op eene andere plaats 1) eene volledige beschrijving gegeven is, moge ik hiermede volstaan. Alleen zij het mij vergund, om ten einde een klein denkbeeld te geven van de nauwgezetheid, waarmede men het gestelde doel trachtte te bereiken, in Bijlagen II en III afschriften te geven van de Instructie voor de ambtenaren van dat departement en van eene Erkennings- 2) of Identiteitskaart, zooals de Burgers op commando er eene bij zich droegen.

1) Mil. Geneesk. Tijdschrift. Jaarg. 1901, blz 143 v.v.

2) Meer dan eens hoorde ik hier te lande van *herkenningskaarten* of *herkenningsplaatjes* spreken. Dit is foutief, aangezien men slechts *herkennen* kan, wat men vroeger gekend heeft, terwijl een erkenningsbewijs moet dienen om de identiteit van een doode of bewustelooze te doen erkennen door personen, die met den gesneuvelde enz. te voren wellicht geheel onbekend waren.

In het voorafgaande was steeds sprake van het R. K. aan Boerenzijde, om de eenvoudige reden, dat daaromtrent vnl. wat mede te deelen is 1). De Engelschen bedropen zich zelven op het gebied van geneeskundige hulp te velde. Wel bood het Hoofddcomité van het Ned. R. K. bij het begin van den oorlog aan zijne Engelsche zustervereniging zijne hulp aan, doch blijkt hieronder afgedrukt schrijven, (dat ik in zijn geheel laat volgen, vooral om den inhoud van het tweede gedeelte, waartegen, zooals algemeen bekend is, zoo herhaaldelijk gezondigd werd) werd voor de aangeboden diensten beleefd bedankt.

British Legation,
The Hague,
November 21, 1899.

Monsieur le Président,

With reference to Mr. LEVESON GOWER'S letter of the tenth instant, I have the honour to inform you that I am desired by the MARQUESS OF SALISBURY to state, that, while

1) Pogingen door mij bij bevoegde personen, EARL ROBERTS OF KANDAHAR AND WATERFORD en LORD KITCHENER OF KHARTOUM aangewend om ook van Engelsche zijde een oordeel te vernemen over de werking van het R. K. en de C. v. G. in den laatsten oorlog waren te vergeefs. Laatstgenoemde antwoordde mij in het geheel niet, terwijl de „Commander-in-Chief“ mij liet informeren „that the subject of the modifications which recent experience has shown to be desirable in the rules drawn up by the Geneva Convention is under His Lordships' consideration, and the conclusions arrived at will be brought before the Convention, when next assembled. In the meantime“ werd mij medegedeeld, „that His Lordship was not prepared to make any statement on the matter.“

Ook van officieele Boerenzijde ontbreken mij gegevens. Nadat Generaal BOTHA mij op mijn verzoek om mededeeling van zijne meening omtrent R. K. en C. v. G. in den oorlog liet berichten, dat hij „het niet wenschelijk noch raadzaam achtte nu reeds iets over de toepassing der Genève Conventie te zeggen en dat hij voornemens was op die zaak in te gaan in het boek, dat hij gaat schrijven,“ heb ik van verdere pogingen in deze richting maar afgezien.

appreciating very highly the generous offer of assistance on the part of the Netherland Red Cross Society in connection with the war in South Africa, Her Majesty's Secretary of State for War has been advised that, as the British Red Cross Society has already made what is believed to be sufficient provision for the sick and wounded of British troops, there is no occasion for having recourse to the kindly assistance of the Netherland Society.

I am further desired to point out that the Netherland Society will thereby be enabled to give a greater amount of aid to the sick and wounded of the South African Republic and the Orange Free State, and to add that the British Society is very desirous of affording assistance and co-operation to their colleagues of Foreign Red Cross Societies to whatever extent the circumstances may permit.

I have the honour to be,

Monsieur le Président,

Your most obedient humble Servant

(w. s.) ARTHUR PEEL,

Chargé d'affaires à la légation de
S. M. Britannique.

Monsieur

le Baron DE HARDENBROEK.

Met het weigeren van de ook door andere neutrale R. K. vereenigingen aangeboden hulp beging het Engelsche Comité geene onbeleefdheid of onvriendelijkheid. Bij de eerste internationale R. K. Conferentie, in 1863 te *Genève* gehouden, werd bepaald, dat de nationale comités der belligeranten hulp zouden kunnen vragen bij de zustervereenigingen in neutrale Rijken. Het is incorrect die te zenden vóór dien tijd of vóórdat de aangeboden hulp aanvaard is. Is een nationaal comité van een der oorlogvoerende partijen van meening, dat het geene hulp behoeft, of voorziet het eenigen last in zulke hulp, dan is

het volkomen gerechtigd die te weigeren. Op de R. K. conferentie te *Weenen* in 1897 werd ten overvloede nog eens uitgemaakt, dat de belligeranten het recht hebben de hulp van eene R. K.-vereeniging, behoorende aan een neutralen Staat, te weigeren.

In een 24 April 1896 te *Londen* gehouden speech vond de bekende Engelsche R. K. specialiteit Sir JOHN FURLEY 1) het zelfs twijfelachtig, of men na de ervaring in vorige oorlogen opgedaan, in den vervolge nog wel andere Staten dan de belligeranten voor de vrijwillige hulpverlening aan gewonden zoude toelaten. Hij eindigde toen zijne rede met te constateren, dat in *Engeland* materieel en personeel der beide seksen in overvloed aanwezig waren! Men meende daar alzoo toen en later vreemde hulp te kunnen ontberen.

In hoeverre reden tot deze zelfgenoegzame opvatting bestond, moge o. a. afgeleid worden uit de omstandigheid, dat men in den laatsten oorlog al spoedig de hulp inriep van *vrijwillige nurses*, dames van allerlei leeftijd en stand, die nog maar bitter weinig ondervinding op het gebied der ziekenverpleging hadden opgedaan.

Volgens B. I. T. XXXI, p. 190 hadden SIR ALFRED MILNER en LORD ROBERTS zeer veel last van deze verpleegsters en ging Dr. TREVES, die hen »papillons de sociétés» noemde, zelfs zoover te haren opzichte te zeggen: »pour ce qui regarde les malades, il y a jusqu'ici deux plaies dans le sud de l'Afrique, celle des mouches et celle des femmes. Les mouches, on arrive à s'en débarrasser avec des balais de crins ou autrement, du reste, elles dispariassent la nuit; mais les femmes sont absolument et réellement une terreur...!»

Bij velen zal ook nog versch in het geheugen liggen de in de *Times* van 27 Juni 1900 opgenomen brief van BURDET COURTS, die zulk een treurig tafereel ophing van de door hem in Z.-Afrika waargenomen Engelsche hospitaal- en ambulance-toestanden. De moeilijkheden voor den Britschen geneeskundigen dienst waren toen dan ook buitengewoon groot, en

1) B. I. T. XXVIII p. 199 etc.

met waardeering moet erkend worden, dat de Engelschen hun best gedaan hebben om de misstanden, bij de behandeling en verpleging hunner gewonden en zieken ingeslopen, zooveel mogelijk op te heffen. Als bewijs hiervoor kan o. m. dienen het rapport van eene, tot onderzoek der door B. C. en anderen opgegeven ongerechtigheden op geneeskundig gebied, naar *Z.-Afrika* gezonden commissie, waaruit bleek, dat de toestanden toen al veel beter waren, dan B. C. die beschreef.

De bewering van FURLEY is intusschen niet steekhoudend gebleken.

Wat betreft de toepassing meer in het bijzonder van de *Conventie van Genève* in den *Z.-A.* oorlog, hieromtrent behoefde bij het begin van den strijd geene ongerustheid te bestaan. Wellicht toch was in geen der tot nog toe gevoerde oorlogen het gedrag der beide legers op volkenrechtelijk gebied zóó correct als in dien van 1881, toen dezelfde partijen als nu gewapend tegenover elkander stonden. Ofschoon de Boeren toen niet door de C. v. G. gebonden waren, verklaarden de Engelschen toch, dat zij hen als beschaafde oorlogvoerende partij zouden behandelen, en de Afrikaanders toonden zich van hunnen kant de meest nauwgezette toepassers van het volkenrecht in den meest uitgebreiden zin.

Deze wijze van handelen, die toen ter tijd aan de Boeren overal zooveel sympathie bezorgde, hebben zij in den laatsten oorlog volgehouden, en daardoor was er ditmaal een groot verschil op te merken tusschen de wijze, waarop zij zich van hunne verplichtingen tegenover de humaniteit in het algemeen en de C. v. G. in het bijzonder kweten, en die, gevolgd door de Engelschen, welke vooral later in den oorlog van hunne vroegere goede gewoonte belangrijk afweken.

De Boeren waren een zeer vredelievend volk; zij zouden er nooit aan gedacht hebben ten strijde te trekken uit lust tot vechten of om hun grondgebied te vergrooten; steeds streden zij tot zelfverdediging. De zucht tot het behoud der onafhankelijkheid, gepaard met een zeker plichtsgevoel, dat wel is

waar bij velen op den duur niet tegen de ontberingen en gevaren van den oorlog bestand bleek, deed hen in den laatsten oorlog hunne voormannen volgen. Zucht om roem of eer te behalen was hun volkomen vreemd; wanneer zij slechts hunnen tegenstander het vooruitrukken belet hadden, dan waren de meesten al ruimschoots tevreden.

Dat onder zulk slag van menschen de C. v. G. in alle opzichten zoude nagekomen worden, in de eerste plaats, voorzover die betrekking heeft op eene humane behandeling van wie van den vijand gewond in hunne handen kwam en verder van het geneeskundig personeel van den tegenstander, was te verwachten. Alle Burgers waren natuurlijk niet even goed op de hoogte van den geest en de letter van de meergenoemde Conventie, doch de aanvoeders waren het, voorzover ik nu en dan gelegenheid had te observeeren, althans van de hoofdenbeelden, tamelijk wel. De houding van de Boeren tegenover hunne gewonde vijanden moet boven ieders lof verheven zijn; de voorbeelden zijn legio, dat zij voertuigen, ja hunne eigen paarden beschikbaar stelden ten dienste der Britsche gewonden; bijna zonder uitzondering stonden zij na een gewonnen slag de Engelschen toe hunne gewonde landgenooten op te zoeken; zoo goed als nooit heeft men gehoord, dat bij de door hen gemaakte krijgsgevangenen geneeskundig personeel was.

Dat er ook in den laatsten oorlog van beide zijden menige klacht is geuit over het niet nakomen van de verplichtingen, die beschaafde volken, om op dien titel aanspraak te kunnen maken, ook in den krijg tegenover elkander hebben, en dat die klachten zeer dikwijls het schenden en misbruik maken van de C. v. G. betroffen, is U allen voldoende bekend.

Het daar tegenover stellen en opsommen van alle gevallen, waarbij het in die Conventie bepaalde trouw nagekomen werd, kan natuurlijk niet de bedoeling zijn van de mij verstrekte opdracht. Om zich een oordeel te vormen, hoe het met de toepassing van de door de C. v. G. gegeven voorschriften in den Z.-A. oorlog gesteld was, moet men in de eerste plaats de fouten kennen, die er tegen begaan werden, en wanneer

ik om die reden in de volgende regelen mij meer in het bijzonder met die fouten zal bezighouden, dan wil ik daarmede niet den schijn op mij laden, dat ik de ontelbare gevallen, waarin ten opzichte der Conventie, ook door de Engelschen, volkomen correct gehandeld werd, niet dankbaar zoude erkennen.

Ten einde bij de bespreking van de zoo even bedoelde zonden eenige regelmaat te betrachten, komt het mij wenschelijk voor te beginnen met die tegenover gewonden en zieken begaan, om vervolgens over te gaan op die, welke het R. K. personeel golden en te besluiten met de willekeurige handelingen, ten opzichte van het materieel gepleegd.

In de eerste plaats zal hierbij weder gebruik gemaakt worden van gegevens aan Boerenzijde verzameld.

Met betrekking tot de *zieke en gewonde militairen* bepaalt de C. v. G. (art. 6), dat zij zullen worden opgenomen en verpleegd zonder onderscheid van nationaliteit, en dat degenen, die na hunne genezing ongeschikt voor den dienst bevonden worden, naar hun land worden teruggezonden. Aan de verdere bepalingen van het artikel is ook vroeger nimmer de hand gechouden, wij kunnen die derhalve stilzwijgend voorbijgaan.

De eerste der genoemde voorschriften is, voor zoover ik hoorde en zag, aan beide zijden trouw opgevolgd.

Tengevolge van de in den aanvang reeds gereleveerde Engelsch-gezindheid van het meerendeel van het Boeren-ambulance-personeel, kon men in de verbandplaatsen aan het front na gevechten zelfs meermalen waarnemen, dat Britsche gewonden bij voorkeur het eerst behandeld, althans gelaafd en van het noodigste voorzien werden.

Het terugzenden van hen, die na genezing ongeschikt bleken voor verdere militaire diensten, werd door de Engelschen niet toegepast. Deze bepaling in de conventie is trouwens, zooals wij later (blz. 575) nog zien zullen, niet geschikt om zonder meer als voorschrift in eene internationale overeenkomst opgenomen te worden. Het is niet altijd even gemakkelijk om te beoordeelen, welke waarde een invalide nog

voor zijn leger hebben kan; bovendien zouden de Engelschen alleen gedurende het eerste gedeelte van den oorlog, toen nog niet alle hoeven verbrand waren, en er nog geene concentratiekampen bestonden, in de gelegenheid geweest zijn, de hand aan het voorschrift te houden.

De Boeren daarentegen hebben, zoolang zij de in hunne handen gevallen krijgsgevangenen behielden, in deze den Britten meermalen een goed voorbeeld gegeven door de blijvend ongeschikten daaronder aan hunne landgenooten terug te geven. Meer dan één Nederlandsch R. K. arts heeft daartoe zitting gehad in eene commissie voor geneeskundig onderzoek van de zieken en verminkten onder die gevangenen. Later, toen de Burgers hunne in de gevechten gemaakte gevangenen direct weer lieten loopen, werden natuurlijk daarbij ook de gewonden, lichte zoowel als zware, zoo spoedig mogelijk in vrijheid gesteld en aan hunne troepen teruggegeven. Zelfs werd deze handelwijze, zooals men zich herinneren zal, toegepast op generaal METHUEN, nadat die gewond en daarna krijgsgevangene van generaal DE LA REY werd.

Het *R. K. personeel* (zie art. 2 en 3 der C. v. G.), zoowel dat, behorende tot de belligeranten als het overige uit neutrale Rijken afkomstig, werd, evenals dit in vroegere oorlogen steeds geschiedde, beschouwd als deelende in de voorrechten door de C. v. G. verleend aan de gerechtigden tot het dragen van den neutraliteit verleenen armband. Van Britsche zijde was dit te verwachten, o. a. omdat het Engelsche Gouvernement, toen in den Russisch-Turkschen oorlog (1877) eenige vrijwillige Engelsche geneesheeren, waaronder er waren van het Engelsche R. K., bij vergissing gevangen gehouden werden, hunne invrijheidstelling aanvroeg, zich daarbij grondende op de C. v. G. Rusland gaf toen onmiddellijk aan het verzoek gevolg en bood verontschuldigingen aan. 1)

De Boeren verkeerden allen in de meening, dat de van de noodige legitimatiepapieren voorziene R. K. dienaren recht

1) Vermeld bij VISSER, La Convention de Genève, p. 32.

hadden op eene behandeling volgens de zoo even genoemde artn. der Conventie. Aan beide zijden ging men zelfs verder en beschouwde men het bedoelde personeel, zooals dit trouwens vroeger altijd gebruikelijk was, ook dan als in het genot der onzijdigheid deelende, wanneer het niet in de uitoefening zijner bediening was, of wanneer er geene gewonden weg te voeren of te helpen waren.

Hoorde men aan Boerenzijde zoo goed als nimmer, dat onder hunne krijgsgevangenen geneeskundig personeel was, de Engelschen hebben meer dan eens R. K. dienaren, ook zonder dat dit voor de verpleging van andere krijgsgevangenen noodig was, korteren of langeren tijd gevangen gehouden. Gewoonlijk werd het bedoelde personeel evenwel spoedig weder los gelaten en in het begin van den oorlog was dit in die mate regel, dat volgens Dr. VAN LEERSUM enkele leden zijner ambulance, vooral de vrouwelijke, zelfs naar eene avontuurlijke ontmoeting met de Engelschen haakten. 1) Dat men er evenwel reeds toen niet altijd goed aan deed met het oog op het doel, waarvoor men in Z.-Afrika was, om bij nadering der Britsche troepen deze kalm af te wachten, moge blijken uit de mededeeling aan hetzelfde verslag ontleend, dat het vast stond, dat door het zoogenaamde „gevangen nemen” de patienten een gelijk lot ondergingen en bovendien de ambulance voor dagen, misschien weken, in haar werk zou worden opgehouden. Dit hebben andere ambulances, zooals de Duitsche te *Springfontein* en later de Ned.-Indische te *Petrusburg* tot hare schade ondervonden. 1)

1) Ned. R. K. 1899—1901, blz. 257.

Omtrent de R. K. verhoudingen in het begin van den oorlog werd van geheel neutrale zijde — *Journal de Genève* du 17 décembre 1899 — het volgende gemeld: „Jusqu'ici la seule consolation qu'on ait eue dans cette guerre funeste, c'est de constater que, des deux côtés, on a scrupuleusement observé les règles de la guerre entre peuples civilisés et que sauf les accusations réciproques de tout champ de bataille, au sujet de drapeaux blancs trompeurs ou de tir dirigé sur le drapeau de la Croix-Rouge, accidents motivés par des erreurs ou des illusions d'optique impossibles à éviter, la correction la plus parfaite, et même une certaine courtoisie n'ont pas cessé de régner entre les deux belligérants.”

In 'tlaatst van November 1899 was ook reeds de uit 44 personen bestaande ambulance van Dr. RAMSBOTTOM gevangen genomen en zeer slecht behandeld geworden. Later werd het personeel wel in vrijheid gesteld, doch zonder schadevergoeding, zelfs zonder verontschuldigen aan te bieden. Bovendien werd van al het afgenomen ambulance-materieel niets teruggegeven. 1) Later werd de Britsche welwillendheid nog gedurig minder: het vrouwelijk gedeelte van de gevangen genomen ambulance van Dr. KOSTER werd op de reis naar *East-London* zelfs over een grooten afstand in een open goederenwagen vervoerd, en een betrouwbaar ooggetuige schrijft mij, dat de Engelschen moedwillig onze ambulances gevangen namen, beroofden, terughielden, enz., enz. met het doel hunne tegenstanders afbreuk te doen en verder, dat zij alles in het werk stelden en allerlei uitvluchten gebruikten om de eens in hunne macht zijnden niet meer terug te laten gaan.

Tot dit gedeelte van mijn onderwerp behoort ook het incident KOSTER, dat ik als te voldoende bekend meen te mogen beschouwen om het hier nog eens in den breede op te halen.

De leider der 2e Ned. R. K. ambulance, Dr. KOSTER, werd in de eerste dagen van Juli 1900 met de verdere mannelijke leden dier ambulance, Dr. PINO, Dr. VAN HOUTUM, den administrateur IHLE, den verpleger MEULEMAN en den kok OOSTEN gevangen genomen onder de beschuldiging: »for carrying ammunition and giving information to the ennemy" 2); en tot de eerste dagen van Juli in het vorige jaar duurde het, voordat zij hunne vrijheid herkregen.

Volgens de C. v. G. wordt, om in het genot der neutraliteit te deelen, als legitimatiebewijs van het geneeskundig personeel zonder onderscheid *alleen* gevorderd, dat het in het bezit is van eene armplaat, waarvan de uitreiking door de bevoegde militaire overheid heeft plaats gehad. Het spreekt van zelf daarbij, dat de onzijdigheid ophoudt, zoodra dat personeel zich schuldig maakt aan handelingen, strijdig met de neutrali-

1) B. I. Tomo. XXXI, p. 111 en 221.

2) Ned. R. K. 1899—1901, blz. 201.

teit, en waarschijnlijk om deze reden was aan Boerenzijde, ter voorkoming van moeilijkheden, het dragen van wapenen aan ieder, die tot het R. K. behoorde, verboden.

Zooals boven reeds werd medegedeeld, werd in de Zuid-Afrikaansche Republiek het opperbestuur van den militairen geneeskundigen dienst eerst door het Tranvaalsche R. K. en later door de Medische Commissie te *Pretoria* vertegenwoordigd. Aan alle R. K. dienaren, ook aan die uit neutrale Rijken aangekomen, werd door een dezer colleges een R. K. armband met een daarbij behoorend certificaat uitgereikt; in dit opzicht hadden de heeren KOSTER c. s. alzoo recht op bescherming, zooals die in de C. v. G. aangegeven is. Deze spreekt niet van op het neutrale hulppersoneel toe te passen straffen, zij het ook alleen tijdelijke vrijheidsbeperking, wanneer dit zich onledig hield met handelingen, welke niet onder de rubriek hulpverlening aan zieken en gewonden te brengen zijn en die daarbij geacht worden als strijdig met de neutraliteit. De Engelschen hebben deze zaak alzoo buiten de Conventie om behandeld en daarmede een pad bewandeld, waarop wij hen ingevolge onze in den titel vermelde opdracht niet kunnen volgen.

Toch kunnen wij hiermede nog niet geheel van de quaestie afscheid nemen. Wanneer de gevangenhouding werkelijk geschied is „for carrying ammunition and giving information to the enemy”, dan kan van deze beide overtredingen der neutraliteit, naar mijne meening, in het besproken geval de eerste niet aangenomen worden.

Wat de laatste betreft, enkele leden en hij zelf hadden — volgens het door DR. KOSTER omtrent het incident gegeven verslag 1) — aan het verzoek van enkele dames om een brief mede te nemen geen weerstand kunnen bieden. Zoo had DR. KOSTER o. a. in zijn bezit een (niet gesloten) brief van mevrouw BOTHA en haar kind aan generaal BOTHA, ter begeleiding van een stuk biltong; een pakje met een brief (van den heer RISSIK ontvangen) aan den heer FOCKENS, particalier

1) Ned. R. K. 1899—1901 blz. 202.

secretaris van BOTHA; een brief van mevr. KRETSCHMAR aan den militairen attaché JHR. RAM, en aangezien hij van plan was naar *Europa* terug te keeren, had hij van den heer WESTENBERG (ingenieur bij de Z. A. Sp. M.) ontvangen eenige bescheiden voor de Directie te *Amsterdam* en van den Consul-Generaal en zijne echtgenooten enkele brieven voor *Holland* en *Zwitserland*.

Over de waarde van den inhoud dezer brieven voor de strijdende partijen (die naar onze overtuiging nihil was, anders had KOSTER, die de afzenders kende en gesproken had, ze natuurlijk niet bij zich gehad) kan niemand anders oordeelen dan de afzenders en de personen, voor wie zij bestemd waren. Dat de Engelschen die dingen beschouwden als niet te behooren tot het noodige voor eigen onderhoud of verdediging, evenmin tot het verlenen van hulp aan gewonden enz. en als contrabande aanzagen, waarin achter de meest huiselijke en onschuldige termen voor hen wellicht hoogst nadeelige berichten scholen, kan men erg overdreven vinden, doch kan, naar het mij voorkomt, niemand hen kwalijk nemen.

Een ander geval is het met »*carrying ammunition*». Volgens bovengenoemd verslag 1) werden in de ambulance in beslag genomen vier revolvers als particulier eigendom der dokters en van den administrateur met daarbij behoorende ammunitie en verder eene collectie patronen en kogels van verschillende aard (Mauser, Dum-Dum, Martini-Henry, Pompon), die de onderscheidene leden der ambulance als curiositeit hadden verzameld.

De C. v. G. voorziet niet in deze quæstie. Men kan beweren, dat het dragen van wapenen eer hinderlijk dan noodzakelijk is tot het uitvoeren van genees- en heilkunde, in het kort tot het hulp brengen in welken vorm ook aan gewonden en kan, zoo doorredeneerende, ook eischen, dat de onzijdigen, ter zekere vermijding van schennis der Conventie, ook op een slagveld zonder wapenen zijn, doch voorgeschreven is daaromtrent niets.

Het wapenvraagstuk is al vroeger eens ter sprake gebracht,

1) Ibid blz. 206.

o. a. op de internationale R. K. Conferentie te *Berlijn*, bij welke gelegenheid van Russische zijde verklaard werd, dat het personeel, bestemd tot hulpverlening aan gekwetsten, geene wapens behoort te dragen. De Pruisische afgevaardigde Dr. LOEFFLER stelde daar echter al dadelijk tegenover, dat de Pruisische militaire geneeskundigen in tijd van oorlog niet ongewapend dienst mogen doen, omdat zij soldaat zijn. De vraag werd ten slotte niet opgelost. Intusschen heeft men het hij zich dragen van een wapen voor zelfverdediging steeds algemeen als oorbaar geacht. En op de vraag, waarin dat wapen dan bestaan mag, geeft DEN BEER POORTUGAEL antwoord 1), als hij zegt: »voor noodweer, tot verdediging van zijn eigen persoon, heeft men geene volle wapenrusting noodig, een korte sabel en zakrevolver is daartoe voldoende.»

KOSTER c. s. zijn echter niet beschuldigd wegens het dragen van wapenen, doch wegens het medevoeren van ammunitie. Die beschuldiging nu kan, dit zal iedereen moeten toegeven, niet ernstig gemeend zijn. Wanneer vier menschen te samen een 60-tal patronen en kogels, behoorende bij een 5-tal verschillende, bekende schietwerktuigen bij zich hebben, dan kan dat nooit als eene vijandige handeling beschouwd worden.

Ook Dr. BIERENS DE HAAN klaagt over de willekeur der Engelschen bij het vinden van wapens enz. in de hospitalen en ambulances der Burgers. Zij zagen hierin steeds een middel om de Conventie te verkrachten, terwijl in de Engelsche ziekeninrichtingen zelve nooit wapenen ontbraken. Toen *Pretoria* in Britsche handen gekomen was, moest Dr. B. v. H. in zijn hospitaal o. a. eene afzonderlijke wapenkamer hebben. Ook op marsch vervoerden de Tommies wapenen en ammunitie te gelijk met door het R. K. beschermde zieken en gewonden: wees men hen op dat meten met twee maten, dan beweerden zij steeds, dat zij dat »op eigen risico» deden.

Deze handelwijze der Britten, het moge dan zijn op eigen risico of niet, lijkt eenvoudig naar niets. Schoten de Boeren bij een aanval in de richting van de R. K. vlaggen, dan werden

1) l. c. blz. 214.

zij van schending der C. v. G., van barbaarschheid beschuldigd. Ontzagen zij daarentegen het R. K. teeken. dan gaven zij hunnen vijanden alle kans om voor hen zeer nadeelige handelingen te plegen in den vorm van veilige troepen-, kanonnen- en ammunitieverplaatsing b.v. De Burgers hadden deze Engelsche gewoonte natuurlijk spoedig opgemerkt en herhaaldelijk hoorde men hen de klacht uiten, dat hunne tegenstanders het R. K. telkens en telkens weer misbruikten tot het behalen van ongeoorloofde militaire voordeelen.

Handelingen als de vermelde zijn steeds te betreuren: zij geven allicht aanleiding tot verergering der vijandelijke gevoelens over en weer en tot het nemen van représailles door de benadeelde partij, tengevolge waarvan dan immer onschuldigen moeten boeten voor de fouten van anderen; de humaniteit wordt er steeds door geschaad en tevens wordt er afbreuk door gedaan aan het prestige van het R. K., daar schending van de C. v. G. er door geprovoceerd wordt.

Het is van voldoende bekendheid, dat het gevangennemen van Boerenpredikanten door de Engelschen in den loop van den oorlog geene zeldzaamheid was; in Kaapsche en Engelsche bladen werd er meermalen melding van gemaakt en niet zelden werd een dergelijk feit daarbij als eene kleine overwinning opgegeven. Van Boerenzijde werd daarentegen meermalen geklaagd over de behandeling, die hunne in handen der Britten gevallen predikanten hadden te verduren; alleen in een den 3den April 1902 door het Perskantoor van het »Algemeen Nederlandsch Verbond" te *Dordrecht* gepubliceerd officieel rapport van Generaal DE LA REY komen de namen van vier predikanten voor, die zonder dat daarbij eene reden werd opgegeven, door de Engelschen gevangen genomen en op onwaardige wijze behandeld werden.

Men zoude mij kunnen vragen, waren deze handelingen niet strijdig met den geest en de letter van de C. v. G.!

LIEDER 1) zegt in zijn reeds vroeger genoemd geschrift,

1) I. c. S. 26

dat het juist gezien is de geestelijken tot het onschendbare personcel te rekenen en gaat dan voort: »Sollten sie aber, z. B. in einem Religionskriege oder doch in einem Kriege in welchem der Umstand religiösen Gegensatzes durch die begleitenden Geistlichen zur Aufmunterung, Ermutigung etc. der Truppen benutzt werden könnte, durch eine solche Aufmunterung etc. ihre Kriegspartei stärken, so würde kein Kriegführender die Unverletzlichkeit dieses Teiles des Sanitätspersonals anerkennen können.»

Men zoude zoo denken, dat van deze laatste onderstelling in den Z.-Afrik. oorlog wel geene sprake konde zijn; men voerde daar geen godsdienstoorlog, noch zelfs een, waarbij de meerderheid der twee elkaar vijandige partijen eenen, groote verschillen aanbiedenden, godsdienst beleed. De predikanten in de Republicken hebben de Burgers niet meer getroost en hebben niet meer hun best gedaan er bij de strijders den moed in te houden, dan dit in vroegere oorlogen steeds het geval geweest is, on in volgende het geval zijn zal, zoolang er geestelijken zijn, die hunne kudden in den strijd volgen en hun ambt opvatten, zooals dat behoort. De predikanten der Boeren waren in het kort, zoo zoude men denken, in alle opzichten de geestelijken, op wie de Conventie het oog had, toen zij hen neutraal verklaarde.

Eene redeneering als deze zoude echter niet in alle opzichten juist zijn.

Nog daargelaten, of al die predikanten wel voorzien waren van den onschendbaarheid verleenen den armband, is het iedereen, die in Z.-Afrika verkeerd heeft, bekend, dat zij op de Burgers een zéér grooten invloed hadden en daarvan uit den aard der zaak, als het hun nuttig voorkwam, ook gebruik maakten. Dr. v. d. GOOT 1) meent, dat die invloed tijdens den oorlog zelfs niet onderdeed voor dien der Generaals. Dergelijke geestelijken konden natuurlijk met hun mond, zonder daardoor misschien nog direct de onzijdigheid te schenden, de Engelschen meer kwaad doen dan een heel commando.

1) Ned. R. K. 1900—1901, blz. 242.

Wanneer derhalve de Britsche bevelhebbers zich in zooverre niet aan de stem der menschelijkheid stoorden, dat zij, door de in hunne macht gekomen predikanten van de tegenpartij gevangen te houden, hen verhinderden de stervenden op de slagvelden in hunne laatste oogenblikken bij te staan en de familieleden der dooden te troosten en te sterken, dan zal hun dit zeker niet in alle gevallen kwalijk genomen kunnen worden. Als over zoovele andere quaesties, zal ook hierover eerst later een juist oordeel kunnen uitgesproken worden. Wel komt het mij laakbaar voor, dat de Engelschen meermalen Boerenpredikanten, die hunne toespraken niet volgens hunne wenschen hadden ingekleed, als eerlooze misdadigers behandelden, en dat zij niet te voren bekend maakten, dat aan die geestelijken, met het oog op de bijzondere positie, die zij onder hunne gemeenteleden bekleedden, geeue behandeling volgens de C. v. G. konde worden beloofd.

Ten einde aan de gekwetsten zooveel mogelijk hulp te verzekeren, vooral als die kort na hunne verwonding het meest noodig is, belooft art. 5 van de C. v. G. eenige voordeelen aan de *burgerij*, voor zoover deze zich bij die hulpverlening verdienstelijk maakt. Hetzelfde artikel schrijft zelfs voor, dat de generaals der strijdende partijen de inwoners moeten verwittigen van het beroep, hetwelk op hunne menschlievendheid wordt gedaan, en van de onzijdigheid die er het gevolg van zal zijn.

Dit artikel, dat in het eerste gedeelte van den oorlog, toen de commando's overal van ambulances vergezeld waren, die steeds konden evacueeren, weinig of geene toepassing vond, ook al, omdat de bevolking zoo dun gezaaid was, werd later, naar DR. BIERENS DE HAAN mij mededeelt, door de Engelschen stelselmatig gevioleerd. Herhaaldelijk kwam het voor, dat hoeven, die voor hospitaal dienden, geplunderd werden met gevatkelijke wegvoering der vrouwen en kinderen ook daar, waar geene mannen op commando waren.

In vroegere oorlogen is gebleken, dat men aan het 1) bedoelde artikel niet in alle opzichten de hand kan houden, doch nooit of te nimmer heeft men nog gehoord of gelezen van handelingen, zóó er mede in strijd als die, welke B. d. H. blijkbaar op het oog heeft.

Talloos zijn de wederzijdsche beschuldigingen geweest, dat men de neutraliteit van elkaars veldhospitalen en verbandplaatsen schond; dat men op door het R. K. embleem beschermde *ambulances* en *ontruimingen* (art. 1 en 6) geschoten heeft. In den regel zal hiervan wel de oorzaak geweest zijn, dat men het R. K. teeken in de verte niet onderscheiden kon. Vermoedelijk een voorbeeld hiervan levert de Deutsche ambulance te *Jacobsdal*, die eenigen tijd hevig beschoten werd, alvorens die plaats door de Engelschen genomen werd. Het gebouw was toen overvuld met patiënten en met vrouwen en kinderen, die bij de nadering der Britten eene schuilplaats gezocht hadden onder de Deutsche vlag. Later vernam men, dat de aanval op het hospitaal een gevolg was geweest van eene vergissing: men had nl. de Deutsche kleuren voor de Boerenvlag aangezien. Het B. I. (Tôme XXXI, p. 184), waaraan deze mededeeling ontleend is, spreekt niet van de R. K. vlag, die evenwel natuurlijk naast de Deutsche geschied was en blijkbaar evenmin als de laatste herkend werd.

Dat althans voor de Engelschen de onduidelijkheid der R. K. teekens echter niet altijd als verontschuldiging kon gelden voor het vuren op de verbandplaatsen, moge o. a. blijken uit eene mededeeling weder van Dr. BIERENS DE HAAN, dat zijne ambulance op 29 Januari 1901 bij *Boesmanskop* eenigen tijd op volkomen ongeoorloofde wijze beschoten geworden is 2).

1) Zie o. a. de voordracht van den Dir. Off. v. Gez. QUANJER in deze Vereeniging over „Een en ander over de conventie van Genève" enz., blz. 74 v. v.

2) Ned. R. K. 1899—1901, blz. 300.

Van Britsche zijde is, gelijk wij boven (blz. 553) zagen, herhaaldelijk aanleiding tot dit schieten op hunne evacuatie gegeven, door deze steeds van eene gewapende macht te laten vergezeld gaan. Men kan het den Boeren uit een philanthropisch oogpunt nu wel euvel duiden, dat zij onder die omstandigheden nu en dan représailles namen en daardoor aan de humaniteit te kort deden, als regel zoude dit oordeel toch niet billijk zijn. De eischen van den oorlog gaan steeds voor; zij staan tot de humaniteitsbelangen als in het gewone leven het noodige staat tot het nuttige; met overwegingen van menschlievenden aard kan zich de bevelhebber eerst dan gaan ophouden, als zijne militaire beschikkingen genomen zijn.

Klachten, als boven bedoeld werden, komen natuurlijk in elken oorlog bij de vleet voor, zij leveren echter voor het vervolg in den regel niets op, al direct niet, omdat de schuldige, wanneer die er is, wel altijd gelegenheid zal vinden zich te verontschuldigen. Toen de Turken in 1897 het Grieksche hospitaal te *Arta*, waarboven de R. K. vlag wapperde, gebombardeerd hadden en het Internationale R. K. comité te *Genève* zich daarover, op verzoek van de Grieken, beklagde bij de bevoegde Turksche autoriteiten, kreeg het tot antwoord terug, dat de Turken nergens eene R. K. vlag gezien en bovendien alleen vestingwerken onder vuur genomen hadden. Men eindigde met de verzekering, dat den Turkschen officieren bepaalde instructies gegeven waren om nauwkeurig toe te zien, dat de bepalingen van de C. v. G. zorgvuldig nageleefd werden 1).

En waarmede verontschuldigde Gen. BULLER zich, toen hij Dr. KOSTER met zijne ambulance gevankelijk binnen *Lady-smith* had laten brengen? Daarmede, dat deze geene trek-dieren had!

Geheel onvoldoende waren de redenen, die LORD ROBERTS aanvoerde, toen hij LORD KITCHENER trachtte te verontschul-

1) B. I. T. XXXIII, p. 163.

digen, die een door de 1ste Nederlandsche R. K. ambulance bemanden en uitgerusten, hospitaaltrein eenvoudig als huit behield. (Zie verder blz. 561) »At the same time" liet hij aan onzen Consul-Generaal DOMELA NIEUWENHUIS te *Pretoria* schrijven, »His Lordship directs me to point out, that the train belonged to the railway-company, and, as such, was liable to capture." 1) Zeer terecht merkte Dr. BIERENS DE HAAN hierop aan, dat het niet de vraag geldt, aan wie eene ambulance, in casu een ambulancetrein, in eigendom toebehoort, maar alleen, of het eene inrichting is, die onder de bescherming van het R. K. staat. In het gegeven geval kon daaromtrent geen twijfel bestaan en derhalve kon er in verband met art. 1 en art. 4 der Conventie ook geene sprake van zijn, dat de ambulance was »liable to capture". In den trein waren zieken en gekwetsten, terwijl hij niet door eene gewapende macht werd bewaakt.

Art. 4 der C. v. G. houdt in, dat ambulances, welke in handen van de tegenpartij vallen, in het bezit van hun materieel blijven en dat de personen, aan hospitalen of ambulances verbonden, onder die omstandigheden steeds hun persoonlijk eigendom mogen behouden.

Wie onder de vanden van het R. K. in den oorlog trekt, zal, niettegenstaande bovenvermelde verzekeringen, wel doen daarop niet te zeer te vertrouwen en voortdurend zooveel mogelijk een wakend oog te houden op zijn persoonlijk eigendom in het bijzonder, zoowel als op het voorhanden verdere materieel in het algemeen.

Hoe het hiermede in andere oorlogen gesteld was, is mij onbekend; niet, dat in *Z.-Afrika* door vriend en vijand op uitgebreide schaal gestolen werd. In het algemeen geschiedde dit wel niet zoozeer om een ander onaangenaam te zijn als meer om zich zelf te bevoordeelen; voor de bestolenen bleef dit echter bij slot van rekening natuurlijk hetzelfde.

1) Ned. R. K. 1899—1901 blz. 241.

Ook het meer in het groot zich toeëigenen van door het R. K. beschermde bezittingen kwam voor 1). Een paar voorbeelden daarvan mogen hier nog volgen. Toen de Engelschen *Jacobsdal* hadden ingenomen, (zie blz. 557) werden, ondanks de bevelen der Britsche officieren, vele voorwerpen uit de aldaar aanwezige Duitsche ambulances door de overwinnende soldaten weggenomen, er werd vooral van de geneesheeren en verplegers een zeer groot deel van hun particulier bezit gestolen. 2)

Een ander geval noemt BIERENS DE HAAN 3); zoowel zijne ambulance als die van Dr. PAMEYER werden volledig verbeurd verklaard, terwijl een vrachtwagen van een der ambulances geheel geplunderd was; de officier van het Engelsche escorte had het voorbeeld gegeven, gesloten kisten met particuliere eigendommen werden opengebroken, zilveren horloges, enz. gestolen en verder alles vernield. Gelukkig slaagde B. D. H. er in den bevelvoerenden generaal SMITH DORRIEN te overtuigen van het onbillijke om de bedoelde ambulances tot goeden prijs te verklaren en werd hij dientengevolge in de gelegenheid gesteld zich, ter vervanging van hetgeen weg was, zooveel mogelijk ander materieel aan te schaffen.

»Wij (de leden der 2de Ned. R. K. ambulance te *Winbury*, R.) bleven natuurlijk op onzen post; doch wic schetst mijne verbazing (Dr. KOSTER, R.), om niet te zeggen woede, toen ik van uit het school-hospitaal, waar ik werkzaam was, zag, dat door een Engelsch officier de Hollandsche vlag werd neergehaald van het stadhuis, tevens tot hospitaal ingericht. Ik rende daarheen en voegde mijne hevige protestaties bij die van zuster STOFFERS, die evenwel in 't eerst door van de *Dutch* vlag te spreken, den Engelschman in den waan bracht, dat dit de Transvaalsche vlag was. Ik bracht hem spoedig tot andere gedachten, tevens mijne groote verwondering uitdruk-

1) Zie o. a. ook blz. 550 ambulance Ramsbottom.

2) B. I. T. XXXI, p. 153.

3) Ned. R. K. 1900—1901, blz. 301.

kend, dat een Engelsch officier niet eens de vlag kende van het land, dat hij bevocht. De man keek niet weinig op zijn neus, maakte duizend excuses en stelde voor, zelf de vlag weder op te hijschen, voor welke eer ik gracieuselijk bedankte." 1)

»Den 29sten Mei (1900 R.) werd (te *Elandsfontein* R.) tusschen 3 en 4 u. n.m. door een Britsch officier de Nederlandsche vlag nedergehaald en medegenomen van den ambulancetrein (onder leiding van Dr. HOLLANDER op weg naar *Pretoria* R.). Volgens de bepalingen van de Conventie van Genève, artikel 7, is de ambulance van het Nederlandsche Roode Kruis, waaraan de bediening en uitrusting van den ambulancetrein was opgedragen, tot het voeren der nationale vlag niet alleen gerechtigd, doch ook verplicht. Kortens tijd daarna kwam LORD KITCHENER persoonlijk te paard bij den ambulancetrein en vroeg: »What ambulance is that?», waarop Dr. HOLLANDER antwoordde, dat deze onder het Nederlandsche Roode Kruis stond, en dat een Britsch officier de vrijheid had genomen de Nederlandsche vlag neer te halen; hierop antwoordde LORD KITCHENER: »I have given the order myself. I will not allow any other flag in this country except the British". Dr. HOLLANDER herhaalde dat hij volgens de Conventie van Genève hiertoe gerechtigd en verplicht was, waarop LORD KITCHENER hernam: »I don't care". 2)

Zietdaar twee gevallen, die beiden behooren tot de rubriek zonden tegen art. 7 van de C. v. G. en waarvan ook het laatste gelukkig goed afliep. LORD ROBERTS betuigde n.l. later aan den Nederlandschen Consul-Generaal te *Pretoria*, dat het hem zeer speet, dat de vlag was weggenomen, en dat alle mogelijke pogingen zouden worden gedaan ten einde de vlag terug te krijgen en aan de Ned. ambulance terug te geven.

De bepaling, dat eene gelijkvormige vlag ter onderscheiding zal worden aangenomen voor de hospitalen, ambulances en ont-ruimingen en dat die in elk geval van de nationale vlag zal

1) Ned. R. K. 1899—1901, blz. 189.

2) Ned. R. K. 1899—1901, blz. 293.

moeten voorzien zijn, was tot nog toe altijd in dien zin uitgelegd, dat onder nationale vlag verstaan werd de kleuren van het land, waartoe de ambulance behoort. De bewijzen hiervoor zijn o. a. door Dr. TEMPLEMAN VAN DER HOEVEN 1) voor kort nog medegedeeld en blijkbaar was die opvatting vroeger ook steeds de Britsche.

Toch is het zeer de vraag, of zij *rechtens* de juiste is, al was het alleen maar, omdat, toen het art. 7 werd vastgesteld, er nog in het geheel geene sprake was geweest van het verschijnen op het slagveld van georganiseerde vrijwillige, niet militaire hulp en zeker niet van eene diergelijke, die uit een neutraal Rijk afkomstig was. Later (blz. 578) zullen wij nog gelegenheid hebben nader op deze quaestie terug te komen.

LORD KITCHENER moge alzoo, toen hij de Nederlandsche vlag liet wegnemen, de C. v. G. niet direct gevioleerd hebben, zeker is het, dat hij daarbij handelde tegen de sedert de instelling van die conventie geldende oorlogsgebruiken, en geheel in strijd met het tweede gedeelte van den boven (blz. 542) afgedrukten brief van de Engelsche legatie in *den Haag* aan den Voorzitter van het Nederl. R. K. Comité.

Alvorens dit gedeelte van mijn verhaal te eindigen, wensch ik hier den indruk weer te geven, dien Dr. BIERENS DE HAAN aangaande de toepassing van de besproken Conventie-artikelen in den Z.-A. oorlog gekregen heeft. 2)

»De opmerking moet mij van 't hart, dat de Britsche militaire autoriteit gedurende dezen oorlog herhaaldelijk de uitvoering van art. 3 en 4 der C. v. G. heeft bemoeielijkt; wie de lotgevallen van onze en andere ambulances in *Zuid-Afrika* kent, weet maar al te zeer, hoe lastig het is om, eenmaal in de Britsche linies geraakt, daaruit te komen zonder schade of chicanes; veelal werd van minder juiste bekendheid met de voorschriften en bedoelingen der Conventie of ontbrekende kennis der Engelsche taal gebruik gemaakt ten nadeele

1) Drapeau national et Convention de Genève, (Extrait de l'Européen 1902).

2) Ned. R. K. 1899—1901, blz. 307.

dezer ambulances, waarvan een aantal, vooral in het laatste gedeelte van den oorlog, van alles beroofd zijn onder de nietigste voorwendzels of zonder opgave van redenen; daarbij werd het onzijdig personeel veelal eenvoudig als krijgsgevangenen behandeld."

Aan het voorgeschrevene in art. 7 der C. v. G., voor zover dit bepaalt, dat eene armband (-band) voor het onzijdig verklaarde personeel zal worden aangenomen, waarvan de uitreiking aan de militaire overheid zal worden overgelaten, hechte men aan Boerenzijde blijkbaar weinig. Nooit zag ik bv. een armband, die, blijkens een er op voorkomend stempelafdruk, uitgereikt was door de militaire overheid: hoogstens waren die van hoogerhand ontvangen banden voorzien van een volgnummer.

Daarentegen was wel ieder R. K. dienaar in het bezit van een legitimatie-bewijs 1), al of niet voorzien van het stempelafdruk van den Hoofdcommandant.

Het R. K. teeken zag men bij de Boeren in het dagelijksche leven in onderscheidene grootte en vorm en op verschillende plaatsen van de kleeding dragen. Om den linker bovenarm wel het het minste; uitgezonderd, wanneer de kans bestond met de tegenpartij in aanraking te zullen komen. Dit kwam omdat de armband spoedig vuil wordt en telkens verloren ging. De meest gebruikelijke wijze, en derhalve vooral ook om spoedig gezien te worden wel de meest practische, was die, dat men

1) Ik had er voor elk der beide Republieken één; dat van de Z. A. R. luidde als volgt:

N°. 657.

Vereeniging het Roode Kruis van Genève.

Transvaal Afdeling — Hoofdbestuur.

Wij certificeeren hierbij dat houder Dr. ROMEYN, van Nederl. Roode-Kruis is een werkend en geregistreerd lid van deze Vereeniging en gerechtigd tot het teeken van onzijdigheid en de privileges verbonden aan de Conventie van Genève.

Pretoria, 11—12—'99.

(Handteekeningen)

Verder hetzelfde in Engelsche vertaling.

den band stevig om het hoofddeksel bevestigde met het R. K. naar voren. Sommigen hadden bij regenachtig weer eenvoudig een wit schildje met een R. K. er op aan één der voorzijden van den regenmantel bevestigd, terwijl enkelen een manchetsknoop van lichte kleur zelven van een R. K. hadden voorzien en dit merk dan in het knoopsgat droegen van den linker jasomslag.

Van misbruik maken van het R. K. insigne, in zooverre dit gedragen werd door personen, die niet tot het R. K. behoorden, hoorde men bij de Boerenlegers betrekkelijk weinig. Op commando was ieder Burger voorzien van een patronenbandelier of van een R. K. embleem, welk laatste, zooals wij zagen, in den regel aan den hoed gedragen werd. Handelaars en dergelijke, die in andere oorlogen wel in het gevolg der legers waargenomen werden, ontbraken bij de Boeren ten eenen male, en van de in den regel trouwens gevluchte bevolking zag men aan het front weinig. Dat men iemand met een R. K. naar zijne legitimatiepapieren vroeg, gebeurde, voor zoover mij bekend is, dan ook nooit.

Toch kwam het bovenbedoelde misbruik eene enkele maal voor.

Met een hospitaaltrein, waarop verder o. a. vier pleegzusters werkzaam waren, bij het station *Smaldeel* O. V. S. — toen het laatste in de richting *Bloemfontein* — staande om de uit het Zuiden aangevoerde gewonden en zieken op te nemen en naar het Noorden te vervoeren, telkens als een wagen vol was, zag ik op zekeren dag eene jeugdige Afrikaansche, voorzien van een wit zijden met een R. K. versierden band om den hoed en een dito om den arm, om en in het station dwalen. Daar de Afrikaansche dames, die zich als werkend lid bij het R. K. aangesloten hadden, er veel van hielden het embleem in zijde te dragen, viel dit volstrekt niet op; ook vond ik geene reden naar het meisje te informeeren, daar het belangstellen in vreemde R. K. menschen of anderen, die het worden wilden, mij al eens last bezorgd had. Na een paar dagen kreeg

ik evenwel bezoek van een jongen Boer, die mij »uit respect voor onze zusters» kwam mededeelen, dat de bovenbedoelde nooi niet tot het R. K. behoorde en door hare gedragingen aanleiding gaf den goeden naam van het R. K. in 't algemeen en die der vrouwelijke leden daarvan in het bijzonder zeer te benadeelen, weshalve het wenschelijk was, dat ik er voor zorgde, dat zij zich van hare roode kruizen ontted.

Een bezoek aan den vrederechter daar ter plaatse door Dr. HOLLANDER gebracht, leverde tot resultaat, dat hij het meisje door een politiemans zou laten aanzeggen, dat zij hare R. K. had af te leggen; hij verzocht mij daarbij tevens op hem niet boos te zijn, als die aanzegging geen resultaat mocht hebben, want men leefde in een vrij land, waar ieder op zijne gewone kleeding kon dragen, wat hij verkoos.

Gelukkig echter had de tusschenkomst der politie het gewenschte gevolg.

KÜTTNER 1) beweert meermalen te hebben gezien, dat in den Z.-A. oorlog het R. K. teeken misbruikt werd, o. a. doordat lieden, die er geen recht op hadden, het in oogenblikken van gevaar gingen dragen. Als voorbeeld haalt hij het feit aan, dat toen *Jacobsdal* op het punt stond door de Engelschen genomen te worden, de inwoners vlijtig aan het fabricceeren van R. K. armbanden gingen; na de inneming liep dan ook zoo ongeveer iedereen met een R. K. band, zelfs de kaffers beschouwden dien als een welkom versiersel. Velen van die R. K. dragers hadden den vorigen dag nog tegen de Engelschen gevochten en namen de wapens weer op, toen deze het stadje weer ontruimd hadden.

Ook KÜTTNER wijst op het groote nadeel, dat op deze wijze aan de zaak van het R. K. te velde berokkend wordt, en op het noodzakelijke, dat tegen dergelijke overtredingen krachtige middelen aangewend worden.

Als tot het Afrikaansche R. K. behorende, ofschoon zij het

1) B. I. T. XXXIII, p. 159.
1902/03. VI.

embleem daarvan niet wilden dragen, werden in *Johannesburg* de leden van eene Vereeniging van Israëlieten beschouwd, die niet met de commando's mede in het veld trokken, doch die zich in de plaats hunner inwoning verdienstelijk maakten met het vervoer van door de spoortreinen aangebrachte zieken en gewonden in daarvoor geschikt en van al het noodige voorzien materieel naar de ziekenhuizen in de stad.

Zij droegen als onderscheidingsteeken het bekende Joodsche merk, het *Schild van David*: twee door elkander gestrengelde gelijkzijdige driehoeken, in roode kleur op witten grond.

Van misbruik maken van het R. K. merk was hier natuurlijk geene sprake: het R. K. was hier vervangen door een ander embleem, dat evenwel in de beteekenis, die er hier en mogelijk ook op andere plaatsen aan gehecht wordt, niet officieel bekend is.

Op het afkeurenswaardige van het vervangen van het algemeen erkende, onschuldige, aan elke godsdienstige bijbedoeling vreemde, in den regel uit 5 vierkanten bestaande R. K. teeken zal later nog gelegenheid zijn terug te komen.

H_AJ_E zegt in zijn boek over het R. K. (blz. 188), dat de Britsche afdeling daarvan geene betrekkingen onderhoudt met het buitenland, waarmede natuurlijk alleen administratieve bedoeld worden. De meening, niemands hulp van buiten noodig te hebben, komt ook in de voordracht van JOHN FURLEY, waarvan op blz. 542 sprake was, niet onduidelijk voor den dag. Intusschen deed de verzekering aan den voorzitter van het hoofdcmité van ons R. K., dat »the British Society (was) very desirous of affording assistance and coöperation to their colleagues of Foreign R. C. societies to whatever extent the circumstances (might) permit» thans de gegronde hoop ontstaan op eene zoo zeer gewenschte samenwerking.

Al spoedig bleek evenwel, dat deze hoop ijdel was. Wèl heeft het Britsche R. K. geschenken 1) in geld en materieel van neutralen aangenomen, doch voor samenwerking met

1) B. I. T. XXXI, p. 45 etc.

anderen op philanthropisch gebied waren de Britten niet te vinden.

In het begin van 1900 deed het Internationale comité te *Genève* een beroep 1) in de eerste plaats op het Portugeesche centrale comité te *Lissabon* om, ter vergemakkelijking van de aan de gewonden enz. te zenden hulp, te *Lourenço-Marquez* een agentschap van het R. K. te stichten, waaraan alle zendingen voor de gekwetsten konden gericht worden en dat vervolgens voor de verdere expeditie zoude zorg dragen. Van Portugeesche zijde werd terstond alle medewerking verleend, en men meende met dit agentschap, waarin één Portugees als voorzitter en verder één Engelschman en één Boer zouden zitting hebben, al klaar te zijn, toen de totstandkoming in eens verijdeld werd door den onwil der Britten; terwijl men in de Republieken zich haastte om een vertegenwoordiger aan te wijzen, meende het Londensche comité elke medewerking in de voorgenomen organisatie van de hand te moeten wijzen.

Eene tweede omstandigheid, waaruit blijkt, dat de Britsche welwillendheid, in boven aangehaald schrijven beloofd, in het verloop van den oorlog wijzigingen onderging, die zeer ten nadeele van de humaniteit waren, was het telkens weigeren om neutrale R. K. ambulances naar de Boerenliniën door te laten, toen na de gevechten bij *Komatipoort* de Boerenkrijgsmacht van de beschaafde wereld was afgesloten. De talrijke pogingen, door het Ned. R. K. ingesteld om geneeskundige hulp en materiaal voor zieken- en gewondenverpleging door te krijgen, zijn van te algemeene bekendheid om daarop hier nog eens terug te komen. Ook de Duitschers hebben in dit opzicht hun best gedaan. Blijkens eene in B. I. (T. XXXIII, p. 154 etc.) vermelde correspondentie werd nog in Maart 1902 het Internationale R. K. comité aangezocht om van het Londensche de medewerking te verkrijgen, opdat aan ambulances uit neutrale Rijken toegelaten mocht worden, zich bij de van geneeskundige hulp zoo goed als verstoken Boeren te voegen. Als resultaat van hare bemoeiingen ont-

1) Ibid. p. 57 etc.

ving het Internationale Comité een schrijven, gedateerd 21 April, waarin het Londensche comité meldde, dat het Eng. Min. v. Oorlog het op het desbetreffende verzoek geantwoord had (vertaling):
 "qu'on a reconnu qu'il était impossible d'obtenir des garanties suffisantes, quant au personnel des ambulances envoyées dans le Sud de l'Afrique par des neutres, et que l'on ne peut malheureusement se passer de semblables garanties, étant données les expériences qui ont été faites par le Gouvernement de Sa Majesté, durant la campagne actuelle de la manière dont l'Etat-Major des ambulances de cette nature pouvait abuser des occasions qui lui étaient offertes.

Pour ces raisons, il a été nécessaire de refuser les demandes de ce genre, et le Secrétaire BRODRICK regrette de devoir s'associer à cette décision."

Blijkbaar hebben wij hier, voor een deel althans, met représaille-maatregelen van de zijde der Engelschen te doen. Het misbruik door sommigen, in een vroeger gedeelte van den oorlog, van het R. K. aan Boerenkant gemaakt, gaf thans den Britten eene welkome gelegenheid om zoo noodig met voor ieder begrijpelijke redenen op de meest hardvochtige wijze alle geneeskundige hulp aan hunne tegenstanders te weigeren, eene weigering, die te meer pijnlijk heeft aangedaan, naarmate men de hoogst humane wijze indachtig was, waarop de Boeren hunne gewonde vijanden steeds behandeld hebben.

Niemand zal dan ook een oogenblik denken, dat het R. K. aan Boerenzijde meer gevioleerd is dan aan den kant der Britten, die geene dwarskijkers in hunne gelederen hadden. De laatsten waren echter ten slotte de sterksten en konden daardoor de wetten voorschrijven.

VISSER, die in zijne brochure (p. 47) ook de vraag bespreekt, in hoeverre vreemde ambulances, welke vijandelijke liniën moeten passeeren om op hare bestemming te komen, recht dienen te hebben op ongehinderde passage, zegt m. i. zeer terecht, dat een vrije doortocht niet als een altijd en onder alle omstandigheden geldend recht kan verleend worden, daar toestanden van militairen aard er zich tegen zouden

kunnen verzetten. Van af het oogenblik evenwel, dat de doortocht als zoodanig geene bezwaren meer aanbiedt, moet hij toegestaan worden, natuurlijk zoo noodig op bijzondere voorwaarden. Het spreekt van zelf, dat de toestemming altijd kan geweigerd worden, wanneer er gegrond vermoeden bestaat om aan het zuiver geneeskundig karakter van de ambulance te twijfelen.

De moraal van de bovengenoemde geschiedenissen is wel, dat, wil men zooveel mogelijk van de C. v. G. profiteeren, men beginnen moet met zorg te dragen, dat al hare gebruikelijke voorschriften nauwgezet worden opgevolgd, en vooral ook, dat het R. K. nooit gebruikt wordt om handelingen te plegen, welke strijdig zijn met de neutraliteit. Zelfs voor den schijn wachte men zich. Niet genoeg kan er op gewezen worden, welk ook voor anderen gevaarlijk spel ieder R. K. dienaar speelt, die, zij het ook slechts in eene zeer geringe mate, het pad verlaat, dat hem door geest en letter van C. v. G. en R. K. aangewezen is, en hoe noodig het is, dat voor den dienst bij het R. K. in tijd van oorlog alleen betrouwbare en snuggere personen gekozen worden.

Op de legerbesturen rust de ernstige plicht om te zorgen, dat hunne ondergeschikten op de hoogte zijn of komen van den inhoud der C. v. G. Hoe dit het best geschieden kan, daarvoor zijn geene algemeene aanwijzingen te geven. Theoriën over het bedoelde onderwerp voor de minderen zullen bij ons, met het oog op de geringe ontwikkeling van een groot deel der miliciens en den weinigen tijd, die daarvoor zoude beschikbaar kunnen gesteld worden, vrees ik niet veel opleveren. Geheel gemist kunnen zij evenwel niet. Eene goede aanvulling zoude het zijn, wanneer in de zakboekjes een beknopt, doch duidelijk overzicht van de voornaamste bepalingen der Conventie geplaatst werd, al of niet aangevuld met de additioneele artikelen van 1868. Op deze wijze zouden de noodige voorschriften telkens onder de oogen van den soldaat komen, wat, naar het mij voorkomt, het beste middel zal blijken om hem de Conventie gedurig in de gedachten te brengen.

De verspreiding van kennis aangaande de C. v. G. en het R. K. onder het volk ligt uit den aard der zaak meer op den weg der R. K. vereenigingen. Dat zij in deze richting nog heel wat doen kunnen, moge voor hen, die hieraan soms mochten twifelen, blijken uit de omstandigheid, dat de jongste internationale R. K. conferentie te *St. Petersburg* aan dit onderwerp eene bespreking wijdde en naar aanleiding daarvan een wensch formuleerde met de bedoeling de verschillende R. K. comite's tot meerdere werkzaamheid in deze aan te zetten.

Alvorens dit gedeelte mijner verhandeling te eindigen, wil ik nog met een enkel woord de welwillendheid en hulpvaardigheid herdenken, die zoowel de Portugeesche Regeering als het Portugeesche R. K. tegenover het internationale R. K. betoond hebben en daarmede de groote diensten, die zij in dezen oorlog aan de philantropie hebben bewezen.

Uit verschillende voorafgaande mededeelingen blijkt, dat ook in dezen oorlog de C. v. G. meermalen en op verschillende wijzen geschonden is. Veelal was daarvan oorzaak onbekendheid met de bepalingen der Conventie; herhaaldelijk ook de onmogelijkheid om in de verte waar te nemen, dat bepaalde woningen, tenten en voertuigen blijkens de aangebrachte R. K. merken onder de bescherming der Conventie stonden. Enkele malen evenwel is het niet te ontkennen, dat de schending moedwillig geschiedde.

Gevallen van dezen aard zullen zich steeds minder voordoen, naarmate de C. v. G. zelve meer algemeen en beter bekend is. Niet zelden vormen zij wraaknemingen over vroeger door den tegenstander begane fouten. Die eerste fouten nu zullen dan voortdurend minder voorkomen, als ieder zich door bestudeering van de Conventie en van hare toepassing bewust is van de groote verantwoordelijkheid, die hij op zich laadt, wanneer hij, zij het ook in schijnbaar geringe zaken, in strijd met de Conventie handelt.

Ten spijt van alle begane fouten, zal toch, nu de Zuid-Afrikaansche oorlog tot het verleiden behoort, door alle tot oordeelen bevoegden moeten erkend worden, dat ook deze krijg bewezen heeft, dat de grondbeginselen van de C. v. G. steeds meer en meer gehuldigd worden. Van die grove zonden, in vroegere oorlogen herhaaldelijk tegen haar begaan, hoorde men nu bijna niet meer.

Ook in dezen krijg heeft de C. v. G. alzoo zeer groote diensten bewezen; op nieuw heeft zij getoond recht van bestaan te hebben en op nieuw heeft de stelling steun gevonden, dat, zolang er oorlog is, het R. K. zal blijven bestaan.

Moge later, als zij de op handen zijnde verjongingskuur heeft ondergaan, de Conventie door niet vele, maar duidelijke en zonder vele bezwaren na te komen bepalingen er zelve toe bijdragen, dat de bekendheid met en het opvolgen van die voorschriften nog gemakkelijker worde. Ongetwijfeld zal zij dan nog meer aan haar doel beantwoorden en voortdurend meer bevorderlijk zijn aan de algemeene humaniteit en de verbroedering der volkeren.

Noodzakelijke wijzigingen in de Conventie van Genève.

Heeft de C. v. G. veel nut gesticht in den Z.-Afrikaanschen oorlog, dan is dit voorzeker slechts ten deele toe te schrijven aan die conventie als zoodanig, doch in de eerste plaats aan de welwillendheid, waarmede de belligeranten de allengs meer en meer in gebruik gekomen humanitaire begrippen toepasten, en aan de meer en meer post gevatte overtuiging, dat ook de philanthropie hare rechten heeft, die het tegenwoordig niet meer aangaat te negeeren. Hadden de gewonden en zieken benevens het R. K. personeel het alleen moeten hebben van wat in de Conventie is voorgeschreven, dan zoude er nog vrij wat meer ellende beleefd zijn, al was het alleen maar, omdat dat personeel dan heel wat voorzichtiger had moeten zijn in zijne bewegingen en daardoor veel beperkter geweest was in de middelen om aan het front allerlei hulp te brengen en daardoor veel lijden te verzachten.

De C. v. G. toch heeft vele gebreken. Eene overeenkomst als deze moet zijn kort, klaar en juist; d. w. z. voldoende aan de juiste eischen, die op den tijd, waarop zij opgesteld werd, aan het doel, waarvoor de opstelling geschiedde, het meest beantwoorden; niets, van wat er in voorkomt, moet voor twee uitleggingen vatbaar zijn; zoo min mogelijk moet overgelaten worden aan den goeden wil der betrokken partijen. Aan de twee laatsten der zoo even genoemde eigenschappen nu beantwoordt de Conventie in geenen deele.

Nauwelijks was zij nog ondertekend, of er gingen al stemmen op, dat wijzigingen noodig waren. Terwijl zij in de

eerste plaats gemaakt werd voor militairen, hadden in de bijeenkomst, waarvan de Conventie het gevolg was, te weinig militairen zitting; bovendien hadden de philanthropen bij die gelegenheid wat meer generaal, de generaals een beetje meer philanthroop en allen wat meer jurist kunnen geweest zijn.

Zij maakt op den onbevooroordeelden lezer al direct een onvoldanen indruk. Oorspronkelijk toch ingesteld om het lot der gekwetste en zieke krijgslieden te verzachten, worden die grootste belanghebbenden, in plaats van in art. 1, eerst in art. 6 bedacht; het geneeskundig en daaraan verwant personeel komt ter sprake in de artikelen 2 en 3, die tevens in twee deelen scheiden, wat in de art. 1 en 4 over het geneeskundig materieel voorgeschreven wordt.

De Conventie is verder te oud, hare vervroegde ouderdomsgebreken traden al spoedig na hare geboorte in, zij heeft dringend eene verjongingskuur noodig.

Dat het toepassen van voorschriften, waaraan zoovele gebreken kleefden, voortdurend aanleiding gaf tot allerlei ongerechtigheden in den oorlog; dat de Conventie zelve daardoor meer en meer in discrediet geraakte, dat de legeraanvoerders haar slechts met leede oogen duldden, is begrijpelijk. Het kwam dan ook al zoover, dat men er, vooral van militaire zijde, al eens aan gedacht heeft, of men eigenlijk maar niet beter deed de geheele Conventie te laten schieten. Tot zoover zal het echter wel niet komen; vooreerst hebben de in de Conventie vastgelegde philanthropische begrippen al te veel wortel geschoten bij de menigte, maar bovendien zullen in volgende oorlogen niet meer gedeelten van het volk de wapens op te vatten hebben ter verdediging van 's lands rechten, doch zal de kern van het volk, zal ieder, die er toe in staat is, rijk en arm, het vaandel hebben te volgen. Alle klassen van de bevolking zullen in het leger vertegenwoordigd zijn, en allen hebben er derhalve hetzelfde belang bij, dat het lot der gekwetsten zooveel doenlijk verzacht worde.

Het bespreken van de wijzigingen en aanvullingen, in de

C. v. G. te brengen, levert, ook wanneer, wat wij van voornemen zijn, die bespreking vnl. geschiedt, voor zoover de onderzanding in Z.-Afrika opgedaan die uitlokt, wel geen nieuw, maar evenmin een uitgeput onderwerp. Houdt men hierbij bovendien rekening met de omstandigheid, dat de Conventie zelve zelfs in kringen, die er uit den aard hunner positie in doorkneet moesten zijn, over het algemeen nog zoo weinig bekend is, dan moet wel aangenomen worden, dat dit nog minder het geval zal zijn met de middelen, die aanbevolen worden om hare fonten te verhelpen. Dit zoo noodig ter verontschuldiging aan hen, die in het volgende veel zullen tegenkomen, wat hun reeds bekend was.

De gewenschte veranderingen en aanvullingen dan zijn tot vier afdeelingen te brengen: 1°. die, betreffende de zieken en gewonden; 2°. die, welke het oog hebben op het geneeskundig en daarmede verwant personeel; 3°. die, welke ten doel hebben het geneeskundig materieel te beschermen; en 4°. die, welke strafbepalingen beoogen voor hen, welke de voorafgaande voorschriften niet nakomen.

Behouden wij, ook regelmatigshalve, bovengenoemde in-deeling, dan hebben wij in de eerste plaats de plichten tegenover de gekwetsten en zieken in den oorlog te bespreken, zooals die neergelegd zijn in art. 6 der Conventie. Hierin wordt bepaald, dat de *gewonde of zieke militairen* zullen worden opgenomen en verpleegd zonder onderscheid van nationaliteit. Deze zinsnede moet in zooverre aangevuld worden, dat die menschen, in handen van de tegenpartij gevallen, onschendbaar, inviolable, moeten verklaard worden, tot zolang zij niet genezen zijn en al of niet geschikt geworden om verder te vechten. Is deze toestand ingetreden, dan worden zij gewone krijgsgevangenen. Het oude voorschrift, dat zij naar huis kunnen gezonden worden op voorwaarde van de wapens gedurende den oorlog niet weder op te vatten, moet wegvallen. Om verschillende redenen werd het trouwens nooit nageleefd.

De bepaling, dat zij, die na hunne genezing ongeschikt voor

den dienst bevonden worden, naar hun land zullen worden teruggezonden, hoe juist ook bij den eersten oogopslag, zal toch niet als algemeen en steeds geldend voorschrift kunnen behouden blijven. Reeds bij de Brusselsche Conferentie van 1874 werd er op gewezen, dat bv. een generaal, ook al is hij invalide, door zijne uitgebreide kennis van groote intellectuele waarde voor zijn leger zijn kan.

Ook voor andere invalide militairen zal het, naar het mij voorkomt, vaak moeilijkheden geven bij de beoordeeling, of zij nog van waarde zijn voor hun eigen leger en derhalve zal deze bepaling als voorschrift moeten vervallen en de justitie telkens aan den goeden wil der strijdende partijen worden overgelaten.

De bepaling, dat de opperbevelhebbers de bevoegdheid zullen hebben om de krijgslieden, die gedurende den strijd gewond zijn, terstond aan de vijandelijke voorposten over te geven, wanneer de omstandigheden dit toelaten en behoudens de toestemming der beide partijen, spreekt zoo van zelf, dat zij gerust kan wegvallen.

Ten opzichte van het *geneeskundig en verder in art. 2 genoemd personeel* is ook in den Z.-A. oorlog gebleken, dat de Conventie zeer onvolledig is.

Art. 2 zegt, dat het personeel der hospitalen en ambulances alsmede de aalmoezeniers in het genot der onzijdigheid deelt, doch met de beperking: »wanneer het in de uitoefening zijner bediening is en zoolang er gewonden weg te dragen of te helpen zullen zijn.»

Eene eerste bemerking is te maken op het woord »onzijdigheid»: onzijdig toch kunnen slechts zijn personen, behoorende tot een anderen staat dan de belligeranten. Op menschen, die een deel van een leger uitmaken, als b.v. een gewonde soldaat en de officier van gezondheid, die hem behandelt, kan nooit de term »onzijdig» toegepast worden. Hun hart klopt steeds voor het land, waartoe zij behooren. Overal, waar zij in de conventie voorkomen, moeten de woorden onzijdig en onzijdigheid vervangen worden door onschendbaar en onschend-

baarheid, »inviolable» en »inviolabilité», die juister uitdrukken, wat bedoeld wordt. (Zijn de militairen, op blz. 574 bedoeld, eens buiten gevecht gesteld, dan mogen zij door den tegenstander niet meer als vijand behandeld worden, maar als ongelukkigen, die waard zijn het medelijden op te wekken en die recht hebben op ieders bescherming; die, om kort te gaan, onschendbaar zijn. De onschendbaarheid houdt natuurlijk op, zoodra zij hersteld zijn van hunne wonden of ziekte.)

Het valt direct in het oog, dat de beperking, waarvan zoo juist sprake was, moet wegvallen; het is toch al te dwaas, dat het bedoelde personeel vatbaar zoude zijn om gevangen genomen te worden, als het b.v. op weg was naar het slagveld om daar hulp te verleen.

Verder is het eene beperking, die in eene nieuwe conventie niet meer mag voorkomen, dat alleen het personeel der hospitalen en ambulances en derhalve niet dat, hetwelk ingedeeld is bij den troep, en zodoende in de eerste plaats aangewezen is tot hulpverlening tijdens of onmiddellijk na het gevecht, in het genot der onzijdigheid deelt.

De bepaling, dat het thans besproken personeel, indien het in handen van de tegenpartij gevallen is, kan eischen direct teruggezonden te worden, heeft al tot vele onaangenaamheden aanleiding gegeven. Door den overwinnaar is er misschien wel nooit gevolg aan gegeven. Onmiddellijk na gevechten komt altijd geneeskundig personeel en materieel te kort; dit tekort zal in de eerste plaats gevoeld worden bij den overwinnaar, die, behalve zijne eigene gewonden, er nog een zeker aantal van zijne tegenpartij bij te verzorgen gekregen heeft. Zijn nu tegelijkertijd geneeskundigen, verplegers en ambulancematerieel van die tegenpartij in zijne macht gekomen, dan kan men toch bezwaarlijk van hem eischen, dat hij dat alles dadelijk terugstuurt en zijne gewonde krijgsgevangenen voorloopig zonder hulp laat. In den regel zal het bedoelde personeel ook veel liever eerst zijne landgenooten willen bijstaan, doch het omgekeerde kan ook voorkomen. 1) Een bepaalden tijd voor te

1) Zie o. a. QUANIER l. c. blz. 49.

schrijven, binnen welken het R. K. personeel teruggezonden moet worden, bv. na 2 × 24 uren, een voorstel voorkomende in Ned. R. K. 1900--1901, blz. 49, schijnt mij geheel onmogelijk, daar die terugkeer in de eerste plaats verband houdt met den toestand en het aantal der geblesseerden onder de krijgsgevangenen.

In eene verbeterde C. v. G. zal naar mijne meening, op grond van het voorafgaande en van de tot nog toe opgedane ervaring, te dezen opzichte alleen kunnen voorgeschreven worden, dat het aan den bevelhebber overgelaten moet worden het tijdstip te bepalen, waarop het meerbedoelde personeel kan terugkeeren. Wel kan hem de verplichting opgelegd worden dit tijdstip niet dan hoogst noodzakelijk te verschuiven, niet meer personeel en materieel bij zich te houden dan voor de behandeling en verpleging der zieke en gewonde krijgsgevangenen strikt noodzakelijk is, en de terugzending langs den kortsten weg te doen geschieden, tenzij de militaire belangen van zijn leger zich daartegen absoluut zouden verzetten.

Van het begin af aan, dat de Conventie tot stand gekomen is, heeft men het haar tot eene groote fout aangerekend, dat daarin in het geheel geene sprake is van de *vrijwillige*, in den oorlog aan zieken en gewonden te verleenen *hulp*. Ook om die reden heeft men dan ook steeds in de meening verkeerd, dat de R. K. dienaren geene aanspraken kunnen doen gelden op de door de Conventie verleende voorrechten. Wel werd te dezen opzichte in geen der oorlogen, waar zij diensten bewezen, onderscheid gemaakt tusschen hen en het militaire personeel, doch eene officieele, internationale bepaling in dien zin miste men ongaarne.

Eene zeer lezenswaardige studie omtrent dit punt is geleverd door Mr. L. E. VISSER 1) en hij komt daarin tot de conclusie, dat men de Conventie ten onrechte van onvolledigheid in deze beschuldigd heeft. Het erkennen van de R. K. vereeni-

1) La Convention de Genève du 22 août 1864 et les Sociétés de la Croix Rouge par L. E. VISSER. Docteur en droit et en sciences politiques.

gingen en haar personeel is, zegt hij, eene nationale zaak; eene internationale daarentegen is het te bepalen, aan welke voorwaarden het vrijwillige burgerlijke hulppersoneel moet voldoen, dat elk leger geheel vrij is naar zijne eigen inzichten in te richten en aan te nemen, opdat het direct kan onderscheiden worden van andere willekeurige lieden

Deze voorwaarde is in de Conventie genoemd, nl. het dragen van eene armpaat, die door de militaire overheid is uitgereikt blijkens een opgedrukt stempel, met of zonder een bijgevoegd certificaat.

Naar het mij voorkomt volkomen terecht, meent derhalve VISSER, dat de bepalingen van de Conventie in alle opzichten op het vrijwillige hulppersoneel van het R. K. in den oorlog van toepassing zijn, zoodra het slechts voorzien is van de bewuste armpaat. Eene aanvulling van een der artikelen in den bedoelden zin is derhalve niet noodig.

Eene zelfde beperking, als zij inhoudt tegenover het geneeskundig personeel, bevat de Conventie ten opzichte van de *ambulances* en *militaire hospitalen*, waar art. 1 de voorrechten dier Conventie alleen zóólang op die ziekeninrichtingen van toepassing verklaart, als zich daarin zieken of gewonden bevinden. Ook deze beperking moet verdwijnen. Wanneer een veldhospitaal of eene ambulance op marsch is, bv. op weg naar het gevechtsterrein, of wanneer eene dergelijke installatie na verrichten arbeid ingepakt staat om zich te verplaatsen, dan kan het natuurlijk nooit de bedoeling zijn, dat de overwinnende tegenpartij van de tijdelijke afwezigheid van zieken of gewonden gebruik zonde kunnen maken om dat geneeskundig materieel eenvoudig tot oorlogsbuit te verklaren.

Ter voorkoming van allerlei moeilijkheden is het wellicht het eenvoudigst te bepalen, dat alle hebben en houden van den geneeskundigen dienst te velde niet kan verbeurd verklaard worden, zoolang het niet gebruikt wordt tot met de neutraliteit strijdige doeleinden. Alleen, wanneer de tegenpartij

te gelijk met geneeskundig materieel veel gewonde krijgsgevangenen in handen krijgt, zal men haar moeten toestaan tijdelijk een gedeelte van bedoeld materieel te gebruiken op voorwaarde het zoodra mogelijk terug te zenden, met uitzondering natuurlijk van wat uit den voorraad medicamenten, lafenismiddelen en verbandstoffen verbruikt werd. Deze clause zal moeten gemaakt worden om het nakomen van de bepalingen der Conventie te helpen uitvoerbaar maken. Geen enkel overwinnend bevelhebber toch zal genegen bevonden worden om onder de zoo juist genoemde omstandigheden afstand te doen van wat hij voor het oogenblik zoo hard noodig heeft.

Eene verdere aanvulling der Conventie moet daarin bestaan, dat het voor het vervolg niet meer aangaat onder den schijn van rechtvaardigheid ambulance-materieel te confiskeeren en R. K. personeel gevangen te houden, omdat in de betreffende ambulance wapenen gevonden werden, toebehoorende aan de verpleegden.

Het is soms niet wel mogelijk om gekwetsten of zieken op te nemen zonder tevens hunne wapens in bewaring te krijgen; denkt o. a. slechts aan de gewonden met beenbreuken, die met behulp van een geweer of een sabel verbonden zijn. In ons leger is het bovendien zelfs voorgeschreven, dat de zieken-dragers de gekwetsten van het slagveld moeten wegdragen met medeneming van ransel en wapens 1).

Voor de ambulances en militaire hospitalen houdt verder, al weder volgens art. 1, de onzijdigheid op, als zij door eene krijgsmacht bewaakt worden.

Zietdaar nog een voorschrift, dat voor meerdere uitleggingen vatbaar is, zoolang niet met eenige juistheid opgegeven wordt, wat in het onderhavige geval onder Krijgsmacht verstaan wordt. Het spreekt van zelf, dat geneeskundige installaties, waarboven de R. K. vlag waait, niet kleine centra van verdediging mogen zijn, doch evenzeer is het duidelijk, dat in

1) Voorschrift betreffende den geneeskundigen dienst bij de Landmacht op voet van oorlog, deel II, blz. 93.

die ambulances enz., willen zij eenigszins aan haar doel beantwoorden, groote orde moet heerschen en dat zij derhalve niet mogen bezocht worden door lieden, die er niets te maken hebben en wier doel in den regel meer is te halen dan wel te brengen. Tot het bewaren van die orde zijn wachten noodig, die zich des noods met behulp van wapenen kunnen doen gelden. Zulk eene eenvoudige wacht nu mag geene reden kunnen opleveren om de neutraliteit der geneeskundige inrichting in gevaar te brengen.

In artikel 7 van de Conventie wordt gesproken van eene *nationale vlag*, die in elk geval de R. K. vlag moet vergezellen om de hospitalen, ambulances en ontruimingen in de door die conventie genoemde voordeelen te doen deelen.

De verplichting kwam niet voor in het project voor de Conventie, doch werd daarin opgenomen op voorstel van *Frankrijk* en wel om de gekwetsten, die zich zelve van het slagveld naar eene ambulance zouden begeven, in de gelegenheid te stellen te onderscheiden, tot welke der beide oorlogvoerende partijen eene bepaalde verbandplaats zoude behooren. Men wilde voorkomen, dat die gewonden buiten hun weten, en allicht tegen hun zin, hulp zouden gaan zoeken in eene vijandelijke ambulance, waar zij dan, zonder daarop gerekend te hebben, krijgsgevangenen zouden worden. 1)

Uit het bovenstaande volgt al direct, dat de Conventie met „drapeau national” bedoelde de vlag van een der belligeranten.

Bovendien was bij het opstellen der Conventie om geene enkele reden te voorzien, dat er nog eens een tijd zoude komen, dat zich op of bij de slagvelden, behalve die der oorlogvoerende machten, ook nog ambulances zouden komen aanmelden, die door burgerverenigingen in neutrale landen in het leven geroepen werden om ver buiten de landsgrenzen hulp te gaan brengen aan den gewonden krijgsman.

Omtrent de bedoeling van „drapeau national” in de C. v. G. bestaat alzoo geen twijfel.

1) DE MARTENS, *Nouveau Recueil général*, XX. p. 388.

Intusschen is het van af het oogenblik, dat de C. v. G. voor het eerst in eenen oorlog werd toegepast, steeds gebruik geweest, dat, wanneer ambulances uit neutrale staten buiten hunne grenzen hulp verleenden, zij naast de R. K. vlag de eigen landskleuren hieschen. Om dit nader door eenige voorbeelden te staven, ontleen ik hier enkele gegevens aan het reeds vroeger genoemde geschrift 1) van onzen landgenoot DR. TEMPLEMAN VAN DER HOEVEN, lid van het hoofdcomité van het Ned. R. K.

In den Fransch-Duitschen oorlog heeft het Nederlandsche R. K. zich beijverd aan beide partijen hulp te brengen door de uitzending van vrijwillige ambulances, die, in den regel begeleid door een der leden van het Hoofdbestuur, samengesteld waren uit chirurgen, verpleegsters en verplegers, en die verder flink voorzien waren van al het noodige om 'niet alleen het eigen personeel, maar ook de aangebrachte gekwetsen, zelfs in onbewoonde streken, van alle levensbehoefden enz. te voorzien. Van die Ned. ambulances, die voor het meerendeel van min of meer stabielen aard waren, zijn er werkzaam geweest te *Saarbrücken*, *Trier*, *Dusseldorp*, *Mannheim*, *Versailles*, *La Chapelle-Bouillon*, *Metz*, *Havre*, *Bordeaux* en *Rijssel*. Nog werd eene vliegende ambulance met 5 Hollandische chirurgen uitgerust, die verder aangevuld werd door Fransch hulppersoneel.

Nooit heeft de Nederlandsche vlag in gezelschap van de R. K. vlag tot de geringste opmerkingen van den kant der oorlogvoerende partijen aanleiding gegeven; integendeel, de eenige maal, dat zij ontbrak, het was op het kasteel van *Versailles*, gaf dit aanleiding tot moeilijkheden met den chef van den geneeskundigen dienst bij de Duitsche ambulance in dat gebouw, ten minste volgens de verklaring van den Prins von PUTBUS, Pruisisch gedelegeerde voor de vrijwillige geneeskundige hulp.

Nergens is ook vermeld, dat in den genoemden oorlog

1). l. c. p. 16
1902/1903. VI.

aanmerking gemaakt is op de Britsche vlag, die op de talrijke vrijwillige Engelsche ambulances in *Frankrijk* naast het R. K. embleem wapperde.

In den Russisch-Turkschen oorlog woei de Nederlandsche vlag naast die van het R. K. op eene Ned. ambulance, welke in den *Kaukasus* te *Alexandropol*, *Tiflis* en *Koeteis* zich het lot van tal van geneeskundige hulp behoevende krijgslieden aantrok.

Ook in dezen krijg werden, vooral op Europeeschen bodem, op tal van plaatsen neutrale Engelsche hospitalen opgericht en overal waren die aan de Engelsche kleuren kenbaar.

In den oorlog tusschen *Italië* en *Abyssinië* heeft het Russische R. K. eene groote, rijk voorziene en uitmuntend ingerichte ambulance naar het rijk van *MENELIK* gezonden. De mededeeling, dat de Russische driekleur daarbij niet outbrak, is al wel overbodig.

Niemand dacht er zodoende meer aan, dat de »drapeau national" in art. 7 eene andere bedoeling heeft, dan die, welke men er aan was gaan hechten.

Intusschen was de oorlog tusschen *Turkije* en *Griekenland* uitgebroken en naar aanleiding daarvan (1897) werd het Comité international van het R. K. te *Genève* door eene Fransche vereeniging, die eene ambulance wilde zenden, geraadpleegd over de vraag, die ook ons op 't oogenblik bezig houdt. 1)

In het toen gegeven antwoord 2), dat aan duidelijkheid niets

1) B. I. T. XXVIII, p. 165.

2) Il est hors de doute que le législateur a voulu que toute ambulance arborât le drapeau de l'un des belligérants, et cela afin que les blessés qui y chercheraient un refuge ne fussent pas exposés à tomber, par ignorance, entre les mains d'ennemis, lesquels, après les avoir soignés et guéris, seraient en droit de les retenir prisonniers. La Convention, il est vrai, ne parle que des ambulances et hôpitaux militaires des belligérants; elle ne dit rien des ambulances civiles, étrangères ou non, qui pourraient se trouver auprès d'armées en campagne, ce genre d'installation n'étant pas encore entré dans les mœurs à l'époque où le traité de 1864 fut conclu; mais l'esprit de ce traité veut, que tout établissement secourable, affecté à des armées en lutte, se rattache ostensiblement à l'une ou à l'autre, en adoptant les couleurs nationales.

te wenschen overliet, werd ontkend, dat ambulances door neutrale Staten naar het oorlogsterrein gezonden, aan de C.

Reste à savoir quel usage une ambulance de provenance neutre pourrait ou devrait faire de son propre drapeau national. La Convention ne se prononce pas à cet égard; mais nous estimons que l'emploi du dit drapeau serait déplacé, du moins sur le théâtre des hostilités, car on pourrait y voir une méconnaissance compromettante des devoirs des neutres.

Les immunités que la Convention de Genève a conférées au personnel et au matériel du service de santé ne concernent que celui des armées en présence, et ne suffiraient point à justifier l'immixtion de ressortissants d'un Etat neutre, agissant comme tels, parmi les combattants. Loin de couvrir d'une égide tutélaire l'ambulance sur laquelle on le placerait, le drapeau national d'une tierce puissance serait plutôt propre à la rendre suspecte et à en faire traiter les servants comme des intrus. Les Etats neutres ne jouissent point, comme on se le figure parfois, de la liberté de fournir du personnel sanitaire aux belligérants. Cet acte rentre dans la catégorie générale de ceux qui leur sont interdits comme entachés de partialité, et c'est un préjugé de croire que la Convention de Genève a dérogé en leur faveur à cette règle.

La Croix-Rouge, lorsqu'elle fit à ses divers organes nationaux une obligation morale de s'entr'aider, devança le droit des gens, mais elle trouva grâce devant la conscience publique, qui ratifia son audace. Toutefois, la diplomatie ne lui a point encore accordé explicitement la permission de pénétrer dans les camps. Elle ne fait que la tolérer, et cela à deux conditions: il faut que la Croix-Rouge, d'où qu'elle vienne, si elle veut jouir des mêmes privilèges que le service de santé militaire des belligérants, s'inféode à l'un deux, en arborant, à côté du drapeau blanc à croix rouge, institué en 1864, celui du gouvernement auprès duquel elle s'est volontairement placée, et fasse porter à son personnel un brassard marqué du sceau de la même autorité.

Il serait donc à la fois inutile et dangereux que quelque chose permit de considérer une section de la Croix-Rouge, ou toute autre ambulance civile étrangère, comme relevant, à un degré quelconque, des pouvoirs publics de son pays d'origine. Ceux-ci pourront bien lui faciliter sa tâche par un patronage discret, ou en certifiant son caractère privé et l'honorabilité de ses membres, mais ils la compromettraient en la subventionnant, en lui adjoignant des militaires, surtout en uniforme, ou en témoignant de quelque autre façon qu'ils prennent une part active à son entreprise.

Périlleux pour les sauveteurs qui s'en serviraient le drapeau d'un Etat neutre risquerait, en outre, d'être préjudiciable aux blessés. Ceux-ci savent toujours comment sont faits le drapeau de leur nation et celui de l'ennemi, mais il est douteux que ceux des autres peuples leur soient familiers. Si donc on les faisait flotter, les soldats en détresse éprouveraient de l'hésitation ou de la méfiance à la vue de ces signaux inconnus et divers,

v. G. het recht zouden kunnen ontleenen om hunne nationale vlag naast de R. K. vlag te mogen hijschen met weglating van de kleuren van den belligerant, wien zij hulp verleenen. Het Comité international grondde daarbij zijne meening op de omstandigheid, dat de vrijwillige ambulances in den militairen geneeskundigen dienst van een der partijen opgenomen moeten zijn, en dat derhalve voor hen geene sprake kan wezen van eene soort onafhankelijk optreden en derhalve evenmin van het hijschen van de eigen landsvlag.

VISSER 1) wijst er evenwel op, dat de C. v. G. zulk eene incorporatie niet eischt; wél wil zij voorkomen, dat de gewonden zich bij vergissing naar eene vijandelijke ambulance zouden begeven en daar ondanks henzelf krijgsgevangenen worden. Hij meent, dat uit dit doel al dadelijk blijkt, dat de Conventie slechts de vlag der belligeranten kan bedoeld hebben. Ambulances van eenzelfde neutraal Rijk kunnen toch bij beide oorlogvoerende partijen ingedeeld zijn; is dit werkelijk het geval, dan kunnen ten slotte de gewonde soldaten, ook al zijn zij volkomen op de hoogte van de vreemde vlaggen, weer niet weten, naar welke ambulance zij gaan moeten om niet krijgsgevangen te worden, aangezien dan weer elk distinctief zoude ontbreken.

Hoe hot zij, de beschouwingen van het Internationale R. K. comité waren intusschen óf weinig bekend geworden, óf men heeft er slechts geringe notitie van genomen; bij het

et peut-être s'en éloigneraient-ils au lieu de s'en rapprocher. Pour les assurer et les attirer, il faut leur donner des indications aussi simples et aussi claires que possible.

Ces considérations perdent naturellement beaucoup de leur valeur quand il s'agit d'ambulances installées loin des champs de bataille. Il ne semble pas qu'il y ait d'inconvénients à ce que des sauveteurs étrangers arborent un troisième drapeau — le leur — s'ils le désirent, quand ils ne sont pas sur le théâtre même de la guerre.

De toute manière, ils feront sagement, afin de dégager leur responsabilité, de s'assurer, auprès du belligérant qu'ils assistent, de la façon dont celui-ci entend que l'article 7 de la Convention de Genève soit appliqué par ses auxiliaires."

1) l. c. p. 42.

begin van den Z.-A. oorlog sprak er althans niemand over. Ieder verkeerde toen blijkbaar in de meening, dat ambulances uit neutrale Staten verplicht waren, of in elk geval het recht hadden, hunne eigen vlag te hijschen. Men zag dit ten minste altijd en niemand maakte er bemerking op tot op het oogenblik, dat Lord KITCHENER aan DR. HOLLANDER zijn: »I will not allow any other flag in this country except the British" (zie blz. 561) toesnauwde.

Gelijk wij boven reeds zagen, miste, naar onze meening, de Britsche bevelhebber hiertoe het *recht* niet.

Uit zijn willekeurig optreden, en uit de verontwaardiging, die daarvan en zeer terecht vooral in de R. K. kringen het gevolg was, volgt evenwel de noodzakelijkheid, dat bij eene revisie van de C. v. G. recht duidelijk uitgemaakt worde, wat onder »drapeau national" moet verstaan worden.

Op de in het vorige jaar te *St. Petersburg* gehouden internationale R. K. conferentie heeft men van Russischen kant getracht dit vraagpunt al vast ter sprake te brengen.

De Russen waren er zeer tegen, dat neutrale ambulances, wanneer zij hare hulp bij een in oorlog zijnd Rijk verleen, verplicht zouden worden de vlag te hijschen van de partij, onder welke hooge bescherming zij zich tijdelijk bevonden. Zij meenden, dat de oorlogvoerende Staat, die de hulp van een neutrale aangenomen heeft, nooit mag eischen, dat de onzijdige, hulp brengende vereeniging daarmede hare nationaliteit, waarvan steeds de nationale vlag het embleem zal blijven, zoude prijs geven. Daarbij zoude telkens aanleiding gegeven worden tot moeilijkheden, aangezien eene zelfde ambulance door wisselingen in de krijgskans zich nu eens bij de eene en even later weder bij de andere partij kan bevinden, in welke gevallen zij telkens van vlag zoude moeten wisselen.

De Russen konden hunnen wensch evenwel niet tot »voen" van het congres gepromoveerd zien. Nadat de Franschman RENAULT beweerd had, dat men aan de neutrale ambulances het recht niet kon verleen hare eigen nationale vlag te hijschen, omdat »actuellement chaque belligérant ne connaît que son adversaire et

les ambulances neutres ne bénéficient de la C. d. G. qu'en tant qu'elles sont incorporées dans l'une des armées belligérantes" en BARON VAN HARDENBROEK VAN BERGAMBACHT mede namens zijne mede-afgevaardigden had in het midden gebracht, dat de Nederlandsche gedelegeerden met het oog op het bijzondere belang, dat *Nederland* thans bij de oplossing van het vraagstuk had, zich zoowel buiten de discussies als buiten de stemming zouden houden, werd het Russische voorstel in den doofpot gedaan en de beslissing in deze quaestie daarmede geheel overgelaten aan de Conferentie, aan welke de herziening van de C. v. G. zal worden opgedragen. Men vergenoegde zich alleen met dezen wensch: »Il serait désirable que les Puissances signataires de la Convention de Genève, en revisant le texte de cet acte, veuillent bien régler la situation légale, dans laquelle devraient se trouver, sur le champ des opérations militaires, les secours internationaux prêtés par les Sociétés neutres de la Croix-Rouge aux Etats belligérants.»

Mij schijnt het noodzakelijk toe, in de eerste plaats in het belang der kleine Staten, dat, zooals de opstellers van de C. v. G. dit reeds bedoelden, onder nationale vlag verstaan wordt de vlag van één der belligeranten en dit wel om meer dan ééne reden.

In de eerste plaats komt het mij voor aan ernstige bedenkingen onderhevig te zijn, dat de landsvlag officieel, doch onbeschermd buiten de grenzen ontplooid wordt, omdat daardoor allicht allerlei lastige internationale moeilijkheden kunnen ontstaan. De vlag, die boven de woningen van onze gezanten en consuls in den vreemde wappert, wordt beschermd door de resp. landen, waarin zij hare banen ontplooit; blijkt deze bescherming onvoldoende, dan wordt er eene wacht bij gelegd.

Onze oorlogsschepen zullen zelve wel zorgen, dat de vaderlandsche driekleur, die zij voeren, niet door handen wordt aangeraakt, die er niet aan noodig hebben. De vlag echter boven onze R. K. ambulances in den vreemde, die ook daar moet beschouwd worden als de officieele vertegenwoordigster onzer natie, omdat het Nederlandsche R. K. bij Koninklijk Besluit

(K. B. van 19 Juli 1867, gewijzigd bij K. B. van 6 November 1895) werd ingesteld en omdat het uitzenden van personeele R. K. hulp naar een anderen in oorlog zijnden Staat alleen mag geschieden na bekomen Koninklijke machtiging, verkeert daar in werkelijkheid geheel onbeschermd en nog wel op zulk gevaarlijk terrein en te midden van troepen, waarvan de meesten haar niet kennen.

Waarijck, het schijnt mij toe, dat het meer aan geluk dan aan wijsheid te danken is, dat het hijschen van die vreemde vlaggen al niet eerder tot ernstige verwikkelingen aanleiding gegeven heeft.

In *Afrika* heeft Lord ROBERTS zijne verontschuldigungen aangeboden, doch stelt eens, dat hij dat niet gedaan had! Wij hadden dan kunnen reclameeren, wij hadden die handelwijze als hoogst willekeurig en onvriendelijk kunnen betitelen, wij hadden er zelfs schande over kunnen spreken, doch verder alleen een vuist in den zak maken!

De nationale vlag bij de R. K. vlag is voorgeschreven om de gewonden, althans bij dag, in staat te stellen reeds van verre te zien, of de ambulance in de richting waarvan zij zich bewegen, tot het eigen dan wel tot het vijandelijke leger behoort. Dit beginsel gaat natuurlijk voor een goed deel te loor, wanneer bij het gevechtsterrein allerlei vlaggen wapperen, die slechts zelden bij de hulpbehoevenden bekend zullen zijn en daardoor verwarring te weeg brengen. Een tweede bezwaar alzoo.

Ja maar, zal men zeggen, het verbod aan neutrale ambulances, dat zij hare nationale kleuren laten wapperen, zal zeer ten nadeele zijn van de zoo hoog noodige hulp, die uit den vreemde naar de slagvelden gezonden wordt. Wal zal, om een voorbeeld te noemen, er dan terecht komen van de Nederlandsche R. K. hulp in een volgenden oorlog, waarbijwij niet zelf betrokken zijn! Wie van onze geneeskundigen zal willen gaan hulp verleenen, wanneer hij weet onder de directe orders te zullen komen van een vreemde! Wie zal geld of andere materieele hulp willen zenden, wanneer de beschik-

king daarover aan vreemde handen moet worden toevertrouwd!

Salus publica, suprema lex.

Wat het zwaarste is, moet het zwaarste wegeu; het algemeen belang, het landsbelang, zal toch wel steeds gaan vóór het belang van de philanthropie of van den vreemdeling, ook wanneer deze laatste hulpbehoevend is en wij hem nog zoo gaarne zouden helpen.

Bovendien zijn de nadeelen van philanthropischen aard niet zóó groot, als men op den eersten aanblik wel denken zoude. Had, om op de vlaggenquaestie te *Elandsfontein* nog eens terug te komen, LORD ROBERTS geene excuses aangeboden, dan zoude een der gevolgen natuurlijk geweest zijn, dat aan het Nederlandsche R. K. in den vervolge verboden zoude worden geneeskundig hulppersoneel over de grenzen te zenden: een voorbeeld, dat vermoedelijk na langeren of korteren tijd successievelijk ook wel bij andere staten zoude gevolgd worden. En ware het zoover gekomen, dan zoude daarmee een goed deel van het philanthropisch succes, dat de eerste internationale R. K. conferentie van 1863 gehad heeft, voor goed begraven zijn.

Dit moet voorkomen worden.

Daartoe begeve zich de vrijwillige hulp uit neutrale Staten nooit in de buurt der slagvelden, doch installeere zij zich meer achterwaards. Daar hijsche zij naast de R. K. vlag en die van het land, dat zij helpen wil, hare eigene landskleuren en make zij door hare werkzaamheid en hare hulpbronnen personeel en materieel vrij, dat dan den geneeskundigen dienst op en bij de gevechtsterreinen kan gaan versterken.

Op deze wijze zoude de philanthropie geene schade lijden, en zoude het gevaar voor gebeurtenissen in den trant van het vlagincident te *Elandsfontein* tot een minimum gereduceerd worden.

Met het oog op het belang, dat wij Nederlanders tengevolge van het gebeurde in *Zuid-Afrika* hebben bij deze vlaggenquaestie, die een tijdlang vele Nederlandsche gemoederen in hooge mate beroerde, werd het vraagstuk van den

»drapeau national” in het voorafgaande eenigszins uitvoerig behandeld.

De vroeger (blz. 566) vermelde omstandigheid, dat te *Johannesburg* personen, dragers van een insigne, afwijkende in vorm van het in art. 7 voorgeschrevene, R. K. diensten verrichtten, doet de vraag rijzen, of het wellicht wenschelijk zoude zijn, dat aan menschen, wier godsdienstige overtuiging eene andere is dan die der Christenen en welke om die reden geen R. K. wenschen te dragen, toegestaan werd, wanneer zij onder de omstandigheden verkeerden, dat anderen een R. K. dragen, zich op eene bepaalde andere wijze te mogen kenbaar maken.

Ook deze vraag is geene nieuwe.

Turkije 1) teekende de C. v. G. in 1865 en wel zonder eenige reserve ten opzichte van art. 7. Het begon pas scrupules te maken, toen in zijnen oorlog met *Servië* in 1876, de C. v. G. in practijk zoude gebracht worden. Den 16en November van dat jaar gaf nl. de verheven Porte aan den Zwitserschen Federalen Raad kennis, dat zij het besluit genomen had het R. K. door een roode halve maan te vervangen op de vlag zoowel als op den armband door de C. v. G. geëischt. Zij verzocht daarbij wel, dat maatregelen zouden genomen worden, opdat deze wijziging zoude goedgekeurd worden door de Staten, onderteekenaars van de overeenkomst van 1864, maar bracht ondertusschen op eigen gezag de vermelde wijziging al vast in werking als reden opgeveende, dat het door de C. v. G. aangenomen teeken »blesserait les susceptibilités du soldat musulman.”

Dit kan best waar zijn, maar men zoude zoo zeggen, dat men dit in *Turkije* toch even goed had kunnen weten op het oogenblik, toen men daar besloot de Conventie te teekenen.

Het Zwitsersche gouvernement consulteerde intusschen de Regeering der Staten onderteekenaars, doch dit onderzoek

1) B. I. T. XXVIII p. 169, en HAJE l. c. blz. 129.

leverde geene bepaalde resultaten. Toen in het volgende jaar *Rusland* zich ook op het oorlogstoneel vertoonde, sloten de belligerenten een *modus vivendi* voor den duur van den oorlog, zonder dat eenig definitief reglement daaruit later voortvloeide

Ten einde te weten te komen in hoeverre men bij de Israëlieten bezwaar kan hebben tegen het R. K. teeken, wendde ik mij om inlichtingen tot Dr. DÜNNER te *Amsterdam*, die mij een antwoord 1) zond, waaruit ten duidelijkste blijkt, dat ook geloovige Joden meenen gewetensbezwaar tegen het dragen van het R. K. embleem te moeten hebben.

Van eene vrijwat ruimere en meer verlichte opvatting dan de bedoelde Europeesche conservatieven gaven de heidensche Janners blijkt, toen zij geen bezwaar maakten het Roode Kruis als de verzinnelijking alleen der menschenliefde te aanvaarden en het eene ruime plaats te verzekeren in hunne harten.

Toen de eerste R. K. conferentie in 1863 het onderscheidings-teeken bedacht, werd daar natuurlijk geene enkele godsdienstige idee aan verbonden; het Zwitsersche wapen werd eenvoudig overgenomen met omgekeerde kleuren. De philanthropen, die toen bijeen waren, zouden zeker eene andere vlag gekozen hebben, als zij hadden kunnen denken, dat deze bij niet-christenen vijandige gevoelens zoude kunnen opwekken, of ten minste tegenzin om er gebruik van te maken.

1) Dit antwoord, waarvoor ik den Zeer Eerwaarden Heer hierbij nog wel mijn beleefden dank betuig, luidt als volgt:

„Het kruis, dat het symbool der christelijke kerk is, verschilt natuurlijk veel in den vorm van het kruis der bedoelde Vereeniging. Waren van dit belangrijke verschil de belijders van het Jodendom doordrongen, men zoude van het standpunt van den Joodschen godsdienst geen bezwaar er tegen hebben, indien ook de Israëlieten het teeken der bewuste Vereeniging droegen. Maar feitelijk vereenzelvigt de groote massa de twee kruizen. Deze omstandigheid nu is van zeer ernstigen aard en maakt begrijpelijk waarom ook geloovige Israëlieten, die het bedoelde verschil goed kennen, gewetensbezwaar tegen het dragen van het oorspronkelijk onschuldige teeken hebben. Deze zienswijze heeft hare goede gronden ook in den Joodschen godsdienstcodex; immers het dragen van een symbool van eenen anderen godsdienst beteekent eene indirecte geringschatting van zijn eigen geloof.”

Met dat al staan de zaken thans dus zoo, dat noch de Joden, noch de Turken meenen te kunnen voldoen aan de eischen, door de C. v. G. gesteld om van de door haar verleende voorrechten te profiteeren.

Is het wenschelijk in het bekende onderscheidingsteeken verandering te brengen?

Naar mijne meening, neen! De naam en het teeken van het R. K. zijn thans over de gheele beschaafde wereld zóó ingeburgerd en onder het R. K. is en wordt nog dagelijks zóóveel op philanthropisch gebied gepresteerd, dat het zeer zeker tot groot nadeel voor de humaniteit zoude zijn, wanneer het R. K. door iets anders vervangen werd.

En het dulden van andere teekenen naast het R. K. met dezelfde er aan verbonden rechten als aan dit laatste kan slechts aanleiding geven tot verwarring en moeilijkheden.

Welk belang zouden de verschillende Rijken er ook bij hebben om hunne medewerking tot die veranderingen te verleenen in eene internationale overeenkomst alleen ten genoegen van een betrekkelijk klein aantal Joden en verder van de onderdanen van den Sultan te *Constantinopel*?

Wel kan men misschien in de verschillende landen lieden tot den R. K. arbeid toelaten met de vergunning om in plaats van het R. K. embleem een bepaald ander insigne te dragen en wellicht zoude ook bij elken oorlog tusschen de belligeranten zoo noodig een *modus vivendi* kunnen gesloten worden, ten doel hebbende de hulp van die menschen niet te ontberen, doch als voorschrift in eene internationale overeenkomst schijnen mij de zoo even genoemde wijzigingen niet geschikt, al was het alleen om de meerdere gelegenheid tot misbruiken en de moeilijker contróle.

Telkens, wanneer de Engelschen in den afgelopen oorlog weer beschuldigd werden zich niet gehouden te hebben aan de bepalingen van de C. v. G., hoorde men de klacht, dat het toch treurig is, dat er geene strafbepalingen op het schenden der Conventie bestaan, en dat het toch niet aanging, dat

dergelijke overtredingen maar ongestraft gebeuren konden; men verbaasde zich, dat geen enkele der mede-ondertekenaars der Conventie tusschen beide kwam om den overtreder met klem op zijne tekortkomingen te wijzen en hem, zoo dit niet hielp, met geweld op het juiste pad terug te brengen.

Verzuchtingen als de bovenstaande en pogingen om eene poenale sanctie van de C. v. G. te krijgen dateeren, evenals de overtreding van hare bepalingen, al van jaren her. Men zag al spoedig in, dat de kroon op den te *Genève* verrichten arbeid ontbrak, zoolang de gegeven voorschriften geene enkele internationale en in de meeste landen ook geene nationale sanctie hebben; voldoet men nu aan de bepalingen, dan is het goed, schendt men haar daarentegen, dan kan de overtreder daarvoor niet langs regelmatigen en wettelijken weg gestraft worden.

Met de pogingen om de zoo gewenschte strafbepalingen te krijgen is het evenwel gegaan als met die om de Conventie te herzien. Zij zijn tot nog toe ijdel geweest. Het aantal voorstanders is niet gering, doch men ziet er tegen op er over te spreken in eene diplomatieke internationale bijeenkomst, men is te vreesachtig om door die poenale sanctie een deel van zijne soevereine macht in eigen zaken te zullen moeten prijsgeven.

Het onderwerp zal natuurlijk bij de a.s. herziening der Conventie ter sprake komen en daarom schijnt het mij gewenscht toe er hier nog enkele regelen aan te wijden.

Nadat in 1872 door den Voorzitter van het Internationale R. K. Comité reeds eene studie was gepubliceerd over de "création d'une institution judiciaire internationale, propre à prévenir et à réprimer les infractions à la Convention de Genève", deed de latere president GUSTAVE MOYNIER nog eens eene ernstige poging om, zij het ook voorloopig slechts in den vorm van een door autoriteiten op juridisch gebied uit verschillende Rijken uitgesproken voorstel of verzoek de gewenschte poenale sanctie te verkrijgen toen hij in 1894 een opstel over dit onderwerp 1) ter bestudeering voorlegde

1) *Considérations sur la sanction pénale à donner à la C. d. G. Présentées à l'Institut de droit international par GUSTAVE MOYNIER, 1893.*

aan de toen te *Parijs* gehouden wordende vergadering van het *Institut de droit international*. Dit congres besloot de zaak te onderzoeken en benoemde daartoe eene commissie van 14 leden (waaronder één Hollander), die op de volgende vergadering te *Cambridge* in 1895 rapport zoude uitbrengen.

Hoe MOYNIER evenwel ook zijn best gedaan had om een project samen te stellen, waarin de soevereine macht der Staten zooveel mogelijk ontzien werd en volgens hetwelk bv. de schuldigen niet zouden gestraft worden door eene internationale rechtbank, doch door hunne eigen rechters, te *Cambridge* bleek, dat de zoo even bedoelde commissie met verschillende van MOYNIER'S voorstellen niet mede kon gaan, en daaruit alleen had overgenomen, wat haar werkelijk practisch toescheen. De algemeene vergadering toonde zich nog meer gereserveerd en bracht nog belangrijke wijzigingen in het praeadvies der commissie, waarna de voorstellen er als volgt uitzagen :

I.

Projet de Convention complémentaire de celle du
22 août 1864. 1)

Les gouvernements de . . . , voulant se donner réciproquement un témoignage de leur ferme désir d'assurer l'observation de la Convention de Genève du 22 août 1864 par les personnes et dans les territoires soumis à leur autorité, sont convenus de ce qui suit :

Article premier. — Chacune des parties contractantes s'engage à élaborer une loi pénale, visant toutes les infractions possibles à la Convention de Genève.

Art. 2. — Dans le délai de trois années, ces lois doivent être promulguées et notifiées au Conseil fédéral suisse, qui les communiquera par la voie diplomatique aux puissances signataires de la Convention de Genève.

Les changements que l'un ou l'autre des Etats contractants

1) B. I. T. XXVI p. 196.

ferait subir ultérieurement à sa loi pénale seraient aussi notifiés au Conseil fédéral suisse.

Art. 3. L'Etat belligérant qui se plaindrait d'une violation de la Convention de Genève par des ressortissants de l'autre Etat belligérant a le droit de demander par l'entremise d'un Etat neutre, qu'une enquête ait lieu. L'Etat mis en cause est obligé de faire faire cette enquête par ses autorités, d'en communiquer le résultat à l'Etat neutre qui a servi d'intermédiaire et de provoquer s'il y a lieu, la punition des coupables conformément aux lois pénales.

Art. 4. — Les Etats signataires de la Convention de Genève qui n'auront pas souscrit d'emblée au présent acte pourront le faire en tout temps, par une notification adressée à tous les signataires antérieurs, dans la forme reçue pour les accessions à la Convention elle-même.

II.

Voëu émis par l'Institut.

Afin de donner à l'Etat belligérant dont les ressortissants sont accusés d'avoir violé la Convention de Genève tous les moyens de prouver son impartialité et la non-culpabilité des accusés, l'Institut de droit international émet le voëu que les puissances signataires de la Convention de Genève reconnaissent l'existence et l'autorité d'un Comité international de la Croix-Rouge, dont les membres pourraient, sur la demande de l'Etat belligérant accusé, être délégués par celui-ci afin de prendre part à une enquête sur le théâtre de la guerre sous les auspices des autorités nationales compétentes.

Beiden, »projet" en »voëu" werden aan de Staten, die de C. v. G. onderteekend hadden, benevens aan alle nationale comités van het R. K. toegezonden met verzoek wel te willen antwoorden, welke hunne meening was aangaande de door het «Institut" genomen besluiten. Het resultaat van al die bemoeïingen was maar pover; de meesten antwoordden in het geheel niet en onder de overigen waren er nog maar weinig, die direct hunne adhaesie aan de voorstellen schonken. Het

vraagstuk van de poenale sanctie der C. v. G. 1) is tot op heden geen stap verder gekomen.

Deze uitkomst kan als een bewijs gelden voor de omstandigheid, dat op het oogenblik de invloed der philanthropen nog verre achterstaat bij dien van de diplomaten en de generaals en daarmede als eene waarschuwing voor de eerstgenoemden om niet te veeleischend te zijn, doch er zich voorloopig liever toe te bepalen de verkregen voorrechten zorgvuldig te bewaren door er een gepast gebruik van te maken, dan die in gevaar te brengen door telkens meer te willen hebben.

De ondervinding tot nog toe met de C. v. G. opgedaan, is blijkbaar niet buitengewoon geweest; het is althans sedert Augs. 1864 niet weder mogen gelukken eene nieuwe internationale overeenkomst op philanthropisch gebied tot stand te brengen.

Noch de *additioneele artikelen* in 1868 op eene conferentie te Genève geformuleerd om de Conventie van 1864 van gebreken te zuiveren, noch het *Projet d'une convention internationale concernant les lois et coutumes de la guerre*, dat het directe resultaat was van de bekende *Brusselsche conferentie* in 1874 en waarbij ook de verbeteringen in de C. v. G. aan te brengen ter sprake kwamen, noch de *Manuel adopté par l'Institut de droit international en sa session d'Oxford en 1880*, die zich ook al met wijzigingen in de meergenoemde conventie bezig houdt, hebben eenige internationale bindende kracht kunnen verkrijgen en nog steeds is niet voldaan aan den in 1899 door de vredesconferentie te 's-Gravenhage 2)

1) Zie hierover verder:

Di una sanzione penale alla convenzione ginevrina per i feriti in guerra. Nota del Socio EMILIO BRUSA, Torino 1896, en ROSZOWSKI. La sanction pénale de la Convention de Genève. Beiden worden gerefereerd in B. I. 1896.

2) De Vredesconferentie in *den Haag* die eene „Convention pour l'adaptation à la guerre maritime des principes de la Convention de Genève” redigeerde, voegde daaraan toe: „Prenant en considération les démarches préliminaires faites par le gouvernement fédéral suisse pour la revision de la Convention de Genève, la Conférence émet le voeu qu'il soit procédé à bref délai à la réunion d'une Convention spéciale ayant pour objet la revision de cette Convention.”

uitgesproken wensch, dat de Zwitsersche Regeering eene herziening van de Geneefsche overeenkomst zoude willen bevorderen!

Zoude eene internationale poenale sanctie van de C. v. G. wel zooveel nut stichten, als men zich daarvan voorstelt? Om te beginnen moet het al met tal van bezwaren gepaard gaan in al die verschillende landen gerechte straffen te bepalen op misdrijven, die onder zóó verschillende verhoudingen kunnen plaats hebben, en waarbij derhalve even zoo vele malen verzachtende of verzwarende omstandigheden mochten in rekening gebracht worden.

Zijn er evenwel de noodige wettelijke strafbepalingen, dan zal men in verreweg de meeste gevallen wel blijven steken in de bezwaren aan het eerste onderzoek verbonden nl. aan het constateeren van het feit, dat eene schending der Conventie heeft plaats gehad. In 1871 en 1876 hebben noch diplomatieke nota's noch particuliere geschriften voldoende licht kunnen brengen over de beschuldigingen, die elkaar de belligeranten naar het hoofd slingerden.

Gesteld echter, dat eene werkelijke overtreding van de voorschriften der Geneefsche Conventie is geconstateerd, dan moet men nog trachten de schuldigen uit te vinden, een onderzoek, waaraan natuurlijk des te grooter moeilijkheden verbonden zijn, naarmate de overtreders tot hooger geplaatste kringen behooren. Schending van de C. v. G. geschiedt bovendien niet steeds alleen op persoonlijk initiatief, maar eene enkele maal ook wel op initiatief van de regeering van eene der oorlogvoerende partijen en in een dergelijk geval zoude eene nauwgezette instructie al tot niet veel meer aanleiding kunnen geven dan tot onvriendelijkheden, bij wier afwikkeling de kans voor de philanthropie op verdere lauweren telkens geringer zoude worden.

Van eene internationale poenale sanctie der C. v. G. is, naar het mij voorkomt, op grond van het voorafgaande niet veel heil te verwachten.

Eene andere vraag is het, of het niet wenschelijk is, dat elke Staat voor zich de gevraagde bekrachtiging tot stand

brengt in den vorm, zooals die in verband met de eigen toestanden en belangen het meest wenschelijk voorkomt. Die vraag nu is voorzeker in bevestigenden zin te beantwoorden. Het zal dan verder aan den goeden wil der oorlogvoerende partijen moeten worden overgelaten, of zij bij klachten deze onpartijdig zullen onderzoeken en bij gegrondbevinding de schuldigen zullen straffen.

Aan de poenale sanctie van de C. v. G. in oorlogstijd moet evenwel die van het R. K. in tijd van vrede voorafgaan.

Is men het er over eens, dat het misbruik maken van het R. K. in oorlogstijd tot de meest treurige en onphilanthropische gevolgen kan leiden, niet alleen voor de enkele individuen, die zich daaraan schuldig maakten, doch vooral voor de massa's later komende gewonden en zieken, dan moeten de naam en het embleem van dat R. K. in vreedestijd niet door jan en alleman misbruikt kunnen worden als reclamemiddel voor winkels en allerlei producten van de nijverheid, die met het R. K. niets te maken hebben.

Zeer juist zeide een afgevaardigde ter Internationale R. K. Conferentie van 1887: «Il faut en temps de paix préparer le *crédit* dont doit jouir la Croix-Rouge pour remplir sa mission en temps de guerre.»

Het R. K. moet voortdurend onder bescherming van de wet staan.

Gelijk wij op blz. 537 zagen zijn verschillende Rijken ons in dit opzicht reeds voorgegaan. Mogen deze voorbeelden, te zamen met de in dit opzicht uit den Z.-Afrikaanschen oorlog te trekken leeringen onze Regeering opwekken tot het verleenen Harer medewerking, opdat ook het Nederlandsche R. K. binnen een niet te ver verschiet zijne strafrechtelijke sanctie erlange.

CONCLUSIES.

A. Bij Internationale overeenkomst (herziening van de Conventie van Genève) worde besloten tot de vaststelling van bepalingen, welke o. m. uitdrukking geven aan de volgende wenschen:

Elke belligerent zal er voor waken, dat, voor zoover de omstandigheden dit toelaten, de in zijne handen gevallen gewonde en zieke militairen van de tegenpartij tot aan hunne genezing in alle opzichten behandeld worden als de niet in krijgsgevangenschap verkeerende zieken en gewonden van zijne eigene troepen.

Zijn die zieken en gewonden genezen, dan worden zij als gewone krijgsgevangenen beschouwd; degenen onder hen evenwel, die voor den vermoedelijken duur van den oorlog ongeschikt zijn geworden voor alle militaire diensten, worden zoo spoedig mogelijk naar hun land teruggezonden, wanneer daartegen geene overwegende bezwaren bestaan. Ditzelfde geldt ook voor hen, die, ofschoon nog niet genezen, verschijnse-
len vertoonen, welke met zekerheid op blijvende ongeschiktheid wijzen. De beslissing, of een in krijgsgevangenschap verkeerend militair al dan niet te beschouwen is als ongeschikt voor den krijgsdienst in den zin als boven bedoeld, berust bij de partij in wier macht hij is.

Keert in de macht van één der belligerenten zijnde geneeskundig personeel met materieel van de tegenpartij geheel of gedeeltelijk naar de eigen troepen terug, dan zullen derhalve alleen die zieke en gewonde medekrijgsgevangenen mogen

worden medegenomen, welke daartoe door of van wege den bevelhebber aangewezen zijn.

Van de levend in handen der tegenpartij gevallen militairen zendt deze zoodra mogelijk eene nominatieve opgave — zoo er reden voor is, met vermelding der ziekten of gebreken, waaraan die gevangenen lijden — aan den anderen belligerant.

Van de dooden worden de erkenningsbewijzen opgezonden; hiertoe neemt ieder onderteekenaar der Conventie de verplichting op zich er voor zorg te dragen, dat elk persoon in zijn leger in het bezit zij van zulk een identiteitsbewijs.

Elke neutrale Staat moet, nadat deze zich overtuigd heeft, dat die evacuaties uitsluitend een geneeskundig karakter hebben, ontruimingen van zieke en gekwetste vreemde militairen over zijn grondgebied toelaten, wanneer die ontruimingen in het belang der betrokken zieken en gewonden zijn en zij zonder nadeel voor deze laatsten geen anderen weg kunnen nemen.

Aan de personen, aan welke, uithoofde van den aard hunner betrekking of van hunnen werkkring, ieder der belligeranten voor zich het recht toekent op de bescherming naar de regelen der C. v. G., wordt door de militaire overheid een onderscheidingsteeken uitgereikt, bestaande in een rood kruis op witten grond. Dit onderscheidingsteeken zal naar verkiezing aan één der armen, aan de voorzijde van het hoofddeksel of aan de vóorzijde van den mantel moeten gedragen worden. In elk geval zal het vergezeld moeten zijn van een mede door de militaire autoriteit afgegeven legitimatiebewijs.

De personen, die door het bezit van een door de militaire overheid gestempeld R. K. merk en van een legitimatiebewijs kunnen aantoonen onder bescherming van de C. v. G. te staan, hebben met hunne persoonlijke bezittingen steeds recht op de door die conventie verleende voorrechten, zoolang zij zich onthouden van met de neutraliteit strijdige handelingen, bv. het zonder voldoende machtiging zich bevinden binnen de liniën van de tegenpartij of het onder diezelfde omstandigheden verlaten van belegerde of geblokkeerde plaatsen.

Aan de bedoelde personen is het dragen van wapenen tot en het gebruik maken daarvan voor zelfverdediging — een revolver met een dozijn daarbij behoorende patronen en, voor zoover zij militairen zijn, een sabel of degen — toegestaan.

Alle gerechtigden tot het dragen van het onschendbaarheid verleene R. K. teeken moeten, voorzoover zij in oorlogstijd direct of indirect hulp verleen aan gewonden en zieken, steeds voorzien zijn van een afdruk van de C. v. G. in de talen der beide oorlogvoerende partijen.

Bij nadering van den vijand zullen zij, indien noodig, voortgaan met hulp verleen, ook dan wanneer die het gedeelte van het slagveld, waar zij werkzaam zijn, in zijn bezit genomen heeft. Hierdoor onder de orders gekomen van den vijandelijken bevelhebber, zal deze alleen dat gedeelte van het meer bedoelde personeel, en dan nog slechts tijdelijk, mogen behouden, dat hoog noodig is ter behandeling en verpleging van de tegelijkertijd in gevangenschap geraakte gewonden. Al de anderen zullen zoodra mogelijk en langs den kortsten weg, die met het oog op de militaire belangen toegestaan kan worden, naar hunne troepen worden teruggezonden.

Het bij den vijand blijvende personeel wordt door dezen behandeld en betaald als de gelijken in rang, graad of betrekking in diens eigen leger; het wordt vrijgelaten om naar de eigen troepen terug te keeren, naarmate het aantal en de toestand der bovenbedoelde gewonde en zieke krijgsgevangenen dit toelaten.

Wenscht een belligerant voor den duur van een bepaalden oorlog voor eene zekere categorie van bovenbedoelde personen, bv. voor de geestelijken, eene uitzondering te maken op bovenstaande bepalingen, dan geeft hij daarvan zoo spoedig mogelijk aan zijne tegenpartij kennis en treft hij met dezen een *modus vivendi* te dezen opzichte.

De bevolking, die hulp verleent aan zieke en gewonde militairen, zal voor een deel — grooter of kleiner naar de

mate van de belangrijkheid harer diensten tegenover die zieken en gewonden — kwijtschelding verkrijgen van door de bezettingstroepen op te leggen oorlogslasten.

De te velde aanwezige installaties voor den geneeskundigen dienst tot en met de etappestations met al het er toe behorende zoo rollend als niet rollend materieel mogen, zoolang zij niet voor andere dan geneeskundige doeleinden gebruikt worden, niet worden buit gemaakt.

In handen van de tegenpartij gevallen, kunnen zij tijdelijk geheel of gedeeltelijk door deze behouden worden, wanneer dit dringend noodig is voor de behandeling en verpleging van de zieke en gewonde krijgsgevangenen, die tegelijkertijd in zijne macht kwamen.

Wanneer in die inrichtingen draagbare wapens aanwezig zijn in niet grootere hoeveelheid dan met het aanwezige hulp-personeel en het getal der patiënten overeenkomt, en de aard dier wapenen strookt met de korpsen, waartoe die verpleegden behooren, dan mag dit niet als eene met de neutraliteit strijdige handeling worden beschouwd. Evenmin zal dit het geval mogen zijn, wanneer de geneeskundige installatie bewaakt wordt door een detachement, dat zoowel door het aantal manschappen als door den aard der bewapening duidelijk bewijst slechts eene politiewacht te zijn.

Wanneer ambulances uit neutrale Staten om den belligerent, wien zij hulp wenschen te verleen, te bereiken, de liniën van de andere oorlogvoerende partij moeten passeeren, zal deze haar door moeten laten, wanneer er geen twijfel bestaat aan het zuiver geneeskundig karakter dier ambulances en de militaire belangen van laatstbedoelde partij er niet door worden geschaad.

Het zuiver geneeskundig karakter der ambulances blijkt uit de omstandigheid, dat het personeel voorzien is van legitimatiebewijzen door het nationale R. K. comité van den neutralen Staat afgegeven en door een vertegenwoordiger van het hulp

te verleen en Rijk gevisceerd, benevens uit de inhoudslijst van de medegevoerde goederen.

Het tijdstip der ongemoeide doorlating zal om militaire redenen slechts voor korten tijd mogen uitgesteld worden.

Onder de nationale vlag, welke de R. K. vlag vergezellen moet op hospitalen, ambulances en ontruimingen, wordt steeds verstaan de vlag van één der belligeranten. Verleen en ambulances, uit neutrale Staten afkomstig, hulp aan gewonde en zieke militairen achter het terrein der geneeskundige installaties te velde, dan mogen zij nevens de reeds genoemde vlaggen ook hunne eigen landskleuren hijschen.

B. Bij ons te lande wordt door het Legerbestuur het noodige verricht, opdat :

1°. Alle tot den geneeskundigen dienst bij het leger behorende voertuigen gemakkelijk ook op grooteren afstand van andere soortgelijke te onderkennen zijn. Zij, en zij alleen, worden daartoe uitwendig wit geverfd en voorzien van aan de vier zijden daarop geschilderde roode kruizen van zoo groot mogelijke afmetingen. Om hetzelfde doel te bereiken moeten ook de tenten voor den geneeskundigen dienst naar alle zijden een groot daarop geschilderd of genaaid rood kruis vertoonen, en moeten in de magazijnen op groote vierkante stukken wit katoen gehechte roode kruizen opgelegd worden om die in oorlogstijd aan de buiten-zijwanden van de voor zieken- en gewondenvervoer bestemde spoorwagens te bevestigen.

2°. Het geneeskundig en verdere ambulance-materieel ter voorkoming van moeilijkheden, om diefstal daarvan minder gemakkelijk te maken en om het te kunnen onderscheiden van dergelijke voorwerpen der tegenpartij, zooveel mogelijk voorzien wordt van een rood kruis, vergezeld van het landswapen. Waar een rood kruis niet aangebracht kan worden,

b.v. op heelkundige instrumenten, vervangt men dat merk door een ongekleurd kruis van denzelfden vorm.

3°. In het leger aan den inhoud van de C. v. G. algemeene bekendheid gegeven wordt, wat zoude kunnen worden bereikt, wanneer van den tekst van de a.s. nieuwe C. v. G. een beknopt verklarend overzicht in de zakboekjes der mindere militairen werd afgedrukt. Voor de officieren zouden nu en dan voordrachten over de C. v. G. en het R. K. moeten gehouden worden.

4°. Hij, die zich in oorlogstijd wederrechtelijk met het R. K. tooit, of zich valschelijk uitgeeft te behooren tot eene R. K. vereeniging, voor den militairen rechter gebracht wordt

5°. Hij, die tot het R. K. behorende, in oorlogstijd met de neutraliteit strijdige handelingen pleegt, of op andere wijze de C. v. G. schendt, voor den militairen rechter gebracht wordt.

C. Onze Regeering moet de noodige maatregelen treffen, opdat:

1°. Binnen de landsgrenzen, behalve aan den Militairen Geneeskundigen Dienst, aan de Nederlandsche Vereeniging het Roode Kruis het uitsluitend recht verleend worde tot het voeren van een rood kruis op witten grond 1) en

2°. Al wie zonder machtiging van het Hoofdcmité van genoemde Vereeniging bovenbedoeld merk (rood kruis op witten grond) tot welk doel ook gebruikt, gestraft worde.

1) Zonder meer. Eene officiele beschrijving, hoe het R. K. embleem er juist moet uitzien, bestaat niet; zij ware ook niet wenschelijk. Het ontbreken van een juist aangegeven vorm voorkomt, dat in den oorlog een belligerent met een schijn van billijkheid de R.K.-vlaggen van de tegenpartij niet zoude erkennen, wanneer zij niet precies met het voorschrift overeenkwamen en maakt in vredetijd, dat men niet door er geringe wijzigingen in aan te brengen, straffeloos van het merk tot persoonlijk voordeel zoude kunnen gebruik maken.

D. Het Hoofdcmité van het Nederlandsche Roode Kruis stelle zich in verbinding met de Departementen van Oorlog en Marine, ten einde, in navolging van het Identiteits-Departement van de Transvaal-Afdeeling van het R. K. te *Pretoria*, ook voor ons land eene dergelijke instelling in het leven te roepen. Van de voor eene dergelijke instelling benoodigde gedrukten legge het alvast een gedeelte op.

Gaan door het Nederlandsche Roode Kruis uitgeruste ambulances buiten de landsgrenzen hulp verleen, dan drage het bovengenoemde Hoofdcmité zorg, dat alle tot die ambulances behorende personen voorzien zijn van een afdruk der C. v. G. in de talen der belligeranten en in het Nederlandsch.

Convention de Genève

pour l'amélioration du sort des militaires blessés
dans les armées en campagne.

(22 août 1864).

Article premier. Les ambulances et les hôpitaux militaires seront reconnus neutres, et, comme tels, protégés et respectés par les belligérants, aussi longtemps qu'il s'y trouvera des malades ou des blessés.

La neutralité cesserait si ces ambulances ou ces hôpitaux étaient gardés par une force militaire.

Art. 2. Le personnel des hôpitaux et des ambulances, comprenant l'intendance, le service de santé, d'administration, de transport des blessés, ainsi que les aumôniers, participera au bénéfice de la neutralité, lorsqu'il fonctionnera, et tant qu'il restera des blessés à relever ou à secourir.

Art. 3. Les personnes désignées dans l'article précédent pourront, même après l'occupation par l'ennemi, continuer à remplir leurs fonctions dans l'hôpital ou l'ambulance qu'elles desservent, ou se retirer pour rejoindre le corps auquel elles appartiennent.

Dans ces circonstances, lorsque ces personnes cesseront leurs fonctions, elles seront remises aux avant-postes ennemis par les soins de l'armée occupante.

Art. 4. Le matériel des hôpitaux militaires demeurant soumis aux lois de la guerre, les personnes attachées à ces

hôpitaux ne pourront, en se retirant, emporter que les objets qui seront leur propriété particulière.

Dans les mêmes circonstances, au contraire, l'ambulance conservera son matériel.

Art. 5. Les habitants du pays qui porteront secours aux blessés seront respectés et demeureront libres.

Les généraux des puissances belligérantes auront pour mission de prévenir les habitants de l'appel fait à leur humanité, et de la neutralité qui en sera la conséquence.

Tout blessé recueilli et soigné dans une maison y servira de sauvegarde. L'habitant qui aura recueilli chez lui des blessés sera dispensé du logement des troupes, ainsi que d'une partie des contributions de guerre qui seraient imposées.

Art. 6. Les militaires blessés ou malades seront recueillis et soignés, à quelque nation qu'ils appartiennent.

Les commandants en chef auront la faculté de remettre immédiatement aux avant-postes ennemis les militaires ennemis blessés pendant le combat, lorsque les circonstances le permettront et du consentement des deux partis.

Seront renvoyés dans leur pays ceux qui, après guérison, seront reconnus incapables de servir.

Les autres pourront être également renvoyés, à condition de ne pas reprendre les armes pendant la durée de la guerre.

Les évacuations, avec le personnel qui les dirige, seront couvertes par une neutralité absolue.

Art. 7. Un drapeau distinctif et uniforme sera adopté pour les hôpitaux, les ambulances et les évacuations. Il devra être, en toute circonstance, accompagné du drapeau national.

Un brassard sera également admis pour le personnel neutralisé, mais la délivrance en sera laissée à l'autorité militaire.

Le drapeau et le brassard porteront croix rouge sur fond blanc.

Art. 8. Les détails d'exécution de la présente convention seront réglés par les commandants en chef des armées belligérantes, d'après les instructions de leurs gouvernements respectifs, et conformément aux principes généraux énoncés dans cette convention.

Art. 9. Les Hautes Puissances contractantes sont convenues de communiquer la présente convention aux gouvernements qui n'ont pu envoyer des plénipotentiaires à la Conférence internationale de Genève, en les invitant à y accéder; le protocole est, à cet effet, laissé ouvert.

Art. 10. La présente convention sera ratifiée, et les ratifications en seront échangées à Berne, dans l'espace de quatre mois, ou plus tôt si faire se peut.

Conventie van Genève

van 22 Augustus 1864.

Overeenkomst tot verbetering van het lot der gewonden bij de legers te velde in oorlogstijd. 1)

ART. 1.

De ambulances en militaire hospitalen zullen als onzijdig erkend worden, en als zoodanig door de oorlogvoerenden worden beschermd en geëerbiedigd, zoolang zich daarin zieken of gewonden bevinden.

De onzijdigheid zou ophouden, indien die ambulances of hospitalen door eene krijgsmagt wierden bewaakt.

ART. 2.

Het personeel der hospitalen en ambulances, waaronder begrepen zijn de intendance, de geneeskundige dienst, de admi-

1) *Staatsblad* 1865 N°. 85.

nistratie en de dienst voor het vervoer der gewonden, alsmede de aalmoezeniers, zal in het genot der onzijdigheid deelen, wanneer het in de uitoefening zijner bediening is en zoolang er gewonden weg te dragen of te helpen zullen zijn.

ART. 3.

De personen, bedoeld bij het vorig artikel, zullen zelfs na de bezetting door den vijand kunnen voortgaan hunne dienst te doen in het hospitaal of de ambulance, waarbij zij aange-steld zijn, of zich kunnen verwijderen, om zich bij het corps te voegen, waartoe zij behooren.

In die omstandigheden, wanneer die personen hunne dienst- verrigtingen zullen staken, zullen zij aan de vijandelijke voorposten overgegeven worden door de zorgen van het bezet-tingsleger.

ART. 4.

Het materieel der militaire hospitalen aan de wetten van den oorlog onderworpen blijvende, zoo zullen de personen aan die hospitalen verbonden, wanneer zij zich verwijderen, slechts die voorwerpen mogen medenemen, die hun bijzonder eigen- dom zijn.

Daarentegen zal de ambulance, in dezelfde omstandigheden verkeerende, haar materieel behouden.

ART. 5.

De inwoners van het land, die hulp aan gewonden zullen verstrekken, zullen worden geëerbiedigd en vrij blijven.

De generaals der oorlogvoerende mogendheden zullen in last hebben de inwoners te verwittigen van het beroep, 't welk op hunne menschlievendheid wordt gedaan en van de onzij- digheid, die er het gevolg van zal zijn.

Ieder gewonde, in eene woning opgenomen en verpleegd, zal aan deze tot vrijwaring strekken. De bewoner, die ge-

wonden bij zich zal hebben opgenomen, zal worden vrijgesteld van de huisvesting van troepen, alsmede van een deel der oorlogslasten, die mogten worden opgelegd.

ART. 6.

De gewonde of zieke militairen zullen worden opgenomen en verpleegd zonder onderscheid van nationaliteit. De opperbevelhebbers zullen de bevoegdheid hebben om de krijgslieden, die gedurende den strijd gewond zijn, terstond aan de vijandelijke voorposten over te geven, wanneer de omstandigheden dit toelaten, en behoudens de toestemming der beide partijen.

Zij, die na hunne genezing ongeschikt voor de dienst zullen bevonden worden, zullen naar hun land worden teruggezonden.

De anderen zullen eveneens kunnen teruggezonden worden op voorwaarde van de wapens gedurende den oorlog niet weder op te vatten.

De ontruiming en het personeel daarmede belast zullen door eene volstrekke onzijdigheid worden gedekt.

ART. 7.

Een gelijkvormige vlag zal ter onderscheiding worden aangenomen voor de hospitalen, ambulances en ontruiming.

Deze zal in elk geval van de nationale vlag moeten vergezeld zijn.

Eveneens zal eene armplaat voor het onzijdig verklaarde personeel worden aangenomen, waarvan evenwel de uitreiking aan de militaire overheid zal worden overgelaten.

De vlag en de armplaat zullen een rood kruis vertoonen op een' witten grond.

ART. 8.

De bijzonderheden van uitvoering dezer overeenkomst zullen door de opperbevelhebbers der oorlogvoerende legers worden

geregeld naar de voorschriften hunner respectieve Regeringen, overeenkomstig de algemeene beginselen in deze overeenkomst uitgedrukt.

ART. 9.

De hooge contracterende Partijen zijn overeengekomen deze overeenkomst ter kennis te brengen van de Regeringen, die geene gevolmagtigden hebben kunnen zenden naar de internationale conferentie te Genève, met verzoek om daaraan toe te treden; te dien einde is het protocol opengelaten.

ART. 10.

De tegenwoordige overeenkomst zal worden bekrachtigd en de akten van bekrachtiging zullen worden uitgewisseld te Bern, binnen vier maanden of zoo mogelijk vroeger.

BIJLAGE II.

Instructies

voor Inspecteurs en medewerkers van het Informatie-
bureau van het Roode Kruis,
zoals vastgesteld op 12 December 1899.

1. Allen, die in dienst zijn van het Informatiebureau van het Roode Kruis, moeten, zoowel op reis, als in de lagere of op het slagveld, geheel ongewapend zijn en hun insigne van het Roode Kruis dragen.

2. Inspecteurs zijn de tusschenpersonen tusschen het bureau te Pretoria en de andere medewerkers en de laatste hebben de eersten te gehoorzamen. Waar geen inspecteurs aanwezig zijn, staan de medewerkers direct in verbinding met het bureau te Pretoria en ontvangen zij de instructies van daar.

3. Zoodra onze medewerkers in een lager of bij een commando aankomen, moeten zij zich terstond bij den Commandant of diens plaatsvervanger aanmelden, en door vertoon van hun certificaat aantoonen, dat zij wettig in dienst zijn van het Roode Kruis. Wanneer zij een lager of een commando verlaten, moeten zij den Commandant of diens plaatsvervanger kennis geven.

4. De identiteits-kaarten moeten volledig (met naam en voornaam) in tegenwoordigheid van hun houders ingevuld worden en aan geen ander dan den betrokken persoon (nimmer aan een tusschenpersoon) worden overhandigd. Tegelijkertijd moeten de registers gelijkluidend in duplo worden ingevuld, waarna de geperforeerde bladen zoo spoedig doenlijk worden opgezonden aan het Hoofdbureau te Pretoria.

5. Duidelijk schrift, zoowel op de kaarten als in de registers, is een hoofdvereischte.

6. De plaats van onze medewerkers moet zooveel mogelijk, en gedurende een gevecht in ieder geval, in de nabijheid van een ambulance zijn.

7. De medewerkers moeten, zoo zij in verband met art. 8 een slagveld willen betreden, dat in handen van den vijand is, eerst, voorzien van hun certificaat en een schrijven van een van hun bevelvoerende officieren aan den bevelvoerenden officier van den vijand, het slagveld opgaan met een witte vlag. Na onderhoud met den officier van de tegenpartij, kunnen zij dan met diens toestemming met de Roode Kruis vlag op het slagveld hun werk voorzetten.

8. Het is de plicht van de medewerkers zoo spoedig mogelijk, terstond na het gevecht, de kaarten der gesneuvelden te verzamelen en daarna de kaarten der gewonden in te zamelen en beide telkens onmiddellijk in te vullen volgens de aanwijzing op de kaarten gegeven.

9. De aldus ingezamelde kaarten moeten zoo spoedig mogelijk aan de Inspecteurs worden overhandigd en door dezen aan het Hoofdbureau worden opgezonden.

10. De Inspecteurs (de anderen alleen in geval van ontstentenis van de Inspecteurs), seinen zoo spoedig mogelijk de nummers en de namen en voornamen der gevallen aan het adres »Molengraaff Pretoria»; bijv. 387, Jan Malan; 13317, Melt Lottering. Zij seinen die lijst in twee rubrieken, gesneuvelden en gewonden; bij de gekwetsten zooveel mogelijk met opgaaf van den aard der verwonding.

11. De gekwetsten krijgen, nadat hun kaart is afgenomen, een duplicaat-kaart, waarop hetzelfde nummer wordt geplaatst als op de oorspronkelijke kaart, en waarop naam, adres en commando vermeld staat.

12. Bij overlijden van gekwetsten worden deze duplicaatkaarten ingezameld en aan het Hoofdbureau opgezonden, met invulling van datum en plaats van overlijden.

13. Mochten op het slagveld gesneuvelden of gekwetsten worden aangetroffen zonder indentiteits-bewijzen, dan moeten onze medewerkers alles in het werk stellen om hun namen met zekerheid te weten te komen, vooral bij overlijden zoo mogelijk door een beëdigde verklaring. Deze namen moeten afzonderlijk geboekt en met de beëdigde verklaringen aan het Hoofdbureau worden opgezonden.

14. Omtrent zieken moet steeds op dezelfde wijze worden gerapporteerd als omtrent dooden en gewonden.

15. Van de personen, die vóór de uitreiking der identiteitskaarten gesneuveld of gekwetst zijn of ziek zijn geworden, moet zoo spoedig mogelijk eerst telegrafisch en daarna schriftelijk eene lijst worden gezonden.

16. Eene lijst moet worden gemaakt van alle Engelsche gewonden, door ons gevangen genomen en van alle Engelsche gesneuvelden door ons begraven. Deze lijst moet geregeld worden bijgehouden en hiervan telkens bericht gezonden.

17. Strijders, wier kaarten verloren of in het ongereede mochten zijn geraakt, kunnen nieuwe kaarten krijgen waarop door de Inspecteurs of hunne medewerkers het nummer van hunne oorspronkelijke kaart schriftelijk wordt ingevuld. Van zulke kaarten moet een afzonderlijk register in duplo worden gehouden en één lijst moet aan het Hoofdbureau worden opgezonden.

18. Door deze instructies vervallen de vroeger op 7 November 1899 gegeven instructies.

DR. G. A. F. MOLENGRAAFF,

Hoofd van het Informatie-bureau.

Pretoria, 12 December 1899.

BIJLAGE III.

Informatie-Bureau van het Roode Kruis, Pretoria.

(IDENTITY DEPARTMENT OF THE TRANSVAAL BRANCH OF THE GENEVA RED CROSS SOCIETY, PRETORIA.)

BEWIJS VAN IDENTITEIT.

Proof of Identity. **N°. 65327**

Naam { *v/d. Bank, Mich. W.*
Name

Ouderdom { *18 jaar.*
Age

Woonplaats { *Vrededorp.*
adres { *P. K. Fordsburg.*
Residence } *adr. fam. P.C. Stroom.*

Commando *Fordsburg.*

The Identity Department of the Red Cross Society will forward to English authorities information about wounded English soldiers who might be made prisoners.

Telegraphic and Postal Address:

In geval van dood of verwonding van houder dezès wordt men dringend verzocht deze kaart ingevuld op te zenden aan bovenstaand adres.

In case of bearer of this being killed or wounded, you are requested to send this card through the nearest Commanding Officer, or Responsible Official, to the Identity Department above mentioned.

Gesneuveld } *Opp. Tugela.*
Killed }
Plaats }
Locality }
Datum } *8/2 '00.*
Date }

Welke verwonding } *schot in het hoofd.*
Nature of Wound }

Gewond }
Wounded }
Plaats }
Locality }
Datum }
Date }

Molengraaff, Pretoria.

